

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST MLADISTVÝCH

Autor práce: Kateřina DEKASTELLOVÁ, DiS.
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: kombinovaná
Vedoucí práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.
Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2020

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z.ú.
Žižkova 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Kateřina DEKASTELLOVÁ
Studijní program: Bezpečnostně právní činnost
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: **Trestní odpovědnost mladistvých**
Název bakalářské práce v anglickém jazyce: **The issue of juvenile criminal liability**
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií
Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, titul): JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.
Datum zadání bakalářské práce: říjen 2019

CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE:

1/ V teoretické části práce bude zpracován přehled nejvýznamnějších kriminogenních faktorů působících na delikventní chování mládeže a nástin legislativního vývoje právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých na území ČR, který předcházet současné podobně zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dále budou za použití odborné literatury charakterizovány hlavní zásady, na nichž je současná právní úprava vystavěna a proveden výklad základního souvisejícího pojmosloví.

2/ V praktické části práce budou na vybraných kazuistikách demonstrovány jednotlivé nuance, jimiž je příznačná zvláštní právní úprava týkající se trestní odpovědnosti mladistvých. Fakultativní vedlejší cíl – komparace tuzemské trestněprávní úpravy týkající se trestní odpovědnosti mladistvých s odpovídající právní úpravou ve vybrané zemi EU.

Student: Kateřina Dekastellová	25.10.2019 datum	
Vedoucí práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.	25.10.2019 datum	

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	26.11.19 datum	
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebaucrová	26.11.19 datum	
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	2.12.2019 datum	

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....
Kateřina Dekastellová, DiS.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Jiřímu Hruškovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat kpt. Mgr. Jindřišce Cestrové z SKPV Krajského ředitelství policie Středočeského kraje za umožnění nahlédnutí do spisových materiálů, pro účely zpracování kazuistik v mé práci.

ABSTRAKT

DEKASTELOVÁ, K. *Trestní odpovědnost mladistvých: bakalářská práce.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2020. 49 s. Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.

Klíčová slova: mladistvý, provinění, opatření, zákon, případové studie

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na trestní odpovědnost mladistvých a poskytnutí uceleného náhledu do této problematiky. Práce je rozdělena na dvě části teoretickou a praktickou. Teoretická část stručně popisuje historický vývoj trestní odpovědnosti mladistvých, který předcházel současné podobě zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dále jsou v práci vysvětleny základní související pojmy. V praktické části této práce jsou uvedeny případové studie, které byly řešeny na území Středočeského kraje. Práce dále obsahuje grafická znázornění vývoje kriminality mladistvých v letech 2010 až 2018.

ABSTRACT

DEKASTELLOVÁ, K. The issue of juvenile criminal liability :*Bachelor Thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2020. 49 p. Supervisor :JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.

Key words: juvenile, offense, measures, law, case studies

This bachelor thesis is focused on juvenile criminal liability and providing a comprehensive insight into this issue. The thesis is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part briefly describes historical development of juvenile criminal liability prior to the current form of the Juvenile Justice Act. The next part of the study deals with the explanation of basic related terms. The practical part contains an analysis of the case studies that were solved in the Region of Central Bohemia. There are also statistics on the development of juvenile delinquency in the Czech Republic in years 2010-2018.

Obsah

Úvod.....	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Kriminalita mládeže – kriminogenní faktory	11
3 Nástin vývoje trestněprávní úpravy týkající se trestní odpovědnosti mladistvých v českých zemích	20
3.1. Současná trestně právní úprava	22
4 Základní zásady zákona o soudnictví ve věcech mládeže	26
5 Trestní odpovědnost mladistvých	32
6 Specifika trestního řízení vedeného proti mladistvému	43
7 Specifika právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých na Slovensku.....	51
8 Vybrané kazuistiky.....	53
Kazuistika 1.....	53
Kazuistika 2.....	56
Kazuistika 3.....	58
Závěr	61
Seznam použitých zdrojů.....	63
Seznam tabulek a grafů	68
Seznam zkratk	69
Přílohy	70

Úvod

Kriminální chování dětí a mladistvých probíhá již od nepaměti, nelze se proto domnívat, že se mladiství chovají protiprávně až v dnešní době. Protiprávně se mládež chovala již ve starověku či středověku. V současné moderní společnosti je tomuto chování věnována zvýšená pozornost. Kriminální projevy mládeže je nutné řešit interdisciplinárně a její projevy ve společnosti nijak nepodceňovat.

V posledních letech opakovaně slyšíme nejen z médií, ale i ze škol a od dalších subjektů, že kriminalita mládeže narůstá. Dle statistických ukazatelů zpracovaných Policií ČR objem řešené trestné činnosti mladistvých mírně klesá. Ale velmi znepokojující je fakt, že narůstá agresivita, bezohlednost a bezcitnost mladistvých pachatelů. Takové chování lze zaznamnat již u žáků na základních školách a naprosto alarmující je fakt, že narůstá agresivita u dívek, které se jednou stanou matkami.

Pokud se v dnešní době podíváme na chování a jednání dětí a mladistvých zjistíme, že je ve velké míře ovlivněno sociálními sítěmi, kde jim je každý den předkládán naprosto nereálný svět. Na jedné straně spousta usmívajících se a spokojených, většinou neznámých, kamarádů a na druhé straně násilné jednání, krádeže a spousta dalších, pro mnohé z nás nepochopitelných, negativních událostí, které jsou společně na sociálních sítích hodnoceny velmi pozitivně.

Pro vypracování bakalářské práce si autorka vybrala téma týkající se trestní odpovědnosti mladistvých. Jako policistka zařazená na obvodním oddělení Policie České republiky, Územní odbor Příbram, se s protiprávním jednáním mladistvých, v průběhu výkonu služby, setkává téměř každý den. Ve služebním obvodu, ve kterém je zařazena, se nachází nejen základní školy, učiliště a gymnázium, ale i výchovný ústav, proto s mladistvými pachateli často jedná při objasňování krádeží, loupežných přepadení a další trestné činnosti.

Teoretická část bakalářské práce v jednotlivých kapitolách prezentuje trestní odpovědnost mladistvých tak, aby byl utvořen ucelený náhled do právní úpravy. Tato část je rozdělena do šesti základních kapitol, kde je zpracován přehled nejvýznamnějších kriminogenních faktorů působících na delikventní chování mládeže a nástin legislativního vývoje právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých na území ČR, který předcházel současné podobně zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dále jsou za použití odborné literatury charakterizovány hlavní zásady, na nichž je současná právní úprava vystavěna a proveden výklad základního souvisejícího pojmosloví.

Dále se v práci autorka zaměřila na komparaci tuzemské trestněprávní úpravy týkající se trestní odpovědnosti mladistvých s odpovídající právní úpravou ve vybrané zemi EU, a to konkrétně Slovenskem. Slovenskou republiku si vybrala z důvodu, že v minulosti měly obě země společný vývoj právní úpravy.

V praktické části práce budou na vybraných kazuistikách demonstrovány jednotlivé nuance, jimiž je příznačná zvláštní právní úprava týkající se trestní odpovědnosti mladistvých.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Bakalářská práce se zabývá charakteristikou trestní odpovědnosti mladistvých. Cílem teoretické části práce bylo zpracovat přehled nejvýznamnějších kriminogenních faktorů působících na delikventní chování mládeže a nástin legislativního vývoje právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých na území ČR, který předcházel současné podobně zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dále byly za použití odborné literatury charakterizovány hlavní zásady, na nichž je současná právní úprava vystavěna a proveden výklad základního souvisejícího pojmosloví.

Cílem praktické části práce bylo na vybraných kazuistikách demonstrovat jednotlivé nuance, jimiž je příznačná zvláštní právní úprava týkající se trestní odpovědnosti mladistvých.

Fakultativním vedlejším cílem práce bylo na základě komparace tuzemské trestněprávní úpravy týkající se trestní odpovědnosti mladistvých s odpovídající právní úpravou ve vybrané zemi EU zjistit jednotlivé odlišnosti a tyto kriticky zhodnotit.

K dosažení stanovených cílů bylo uplatněno studium a teoretická analýza související odborné literatury, právních předpisů a judikatury. Dále byly v práci použity metody popisu a komparace.

2 Kriminalita mládeže – kriminogenní faktory

Kriminalita mládeže patří mezi nejnebezpečnější sociálně patologické jevy a je nežádoucím celospolečenským problémem. Nejedná se pouze o násilnou nebo mravnostní trestnou činnost, ale ve velké míře také o trestnou činnost majetkovou, kterou jsou ve výsledku způsobeny nejen morální, ale zejména velké materiální škody.

Chování porušující normy trestního práva se nazývá **kriminalita** nebo v širším pojetí **delikvence**. Pojem vychází z latinského slova *crimen* – zločin. Pod pojmem delikvence je zahrnuto i jednání, které je pro nedostatek věku pachatele činem jinak trestným, tedy jednání se dopustila osoba mladší 15 let, dle zákona je označována jako dítě, a není tak trestně odpovědná. V souvislosti s kriminalitou mládeže a pácháním protiprávního jednání se lze setkat také s tzv. predelikvencí. Tento pojem označuje takové chování, které sice nenaplnuje znaky skutkové podstaty trestného činu nebo přestupku, avšak jedná se o takové rizikové chování (útěky z domova a záškoláctví, šikana apod.), které by časem mohlo přerůst v projevy trestné činnosti¹.

Trestná činnost dětí a mladistvých se vyznačuje výraznými specifiky oproti trestné činnosti osob dospělých. Trestná činnost je často páchána ve spolupachatelství, velký vliv má požití alkoholu nebo omamných a psychotropních látek, nad rozumovým jednáním převažuje jednání emotivní bez přípravy a plánování. Trestná činnost je často ovlivňována nízkým věkem mladistvého pachatele a jeho zkušenostmi, které nejsou na takové úrovni jako u pachatele dospělého².

¹ FIRŠTOVÁ, J.: *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 14 – 15, ISBN 978-80-7380-521-0.

² MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea, *Mládež a delikvence*, 2. Vydání, Praha: Portál, 2003, s. 83

V současné společnosti v posledních letech došlo k výrazným změnám. Léta uznávané společenské hodnoty byly potlačeny a do popředí jsou vyzdvihovány hodnoty materiální, podle kterých je určován jistý „společenský status“.

Vlivem politických, hospodářských i sociokulturních změn, např. časté rozpady rodin nebo naopak rychlé a opakované vytváření rodin nových, bez navázání kvalitních mezigeneračních vztahů, dochází u dětí ke snižování sociální a emoční gramotnosti. U některých morálně nevypělých jedinců, ve snaze o dosažení určitého statusu, může docházet k protiprávní a trestné činnosti.

Z kriminologického hlediska je patrné, že k delikventnímu chování mládeže vede celá řada příčin, které působí nejen vedle sebe, ale navzájem se ovlivňují.

Mezi základní faktory kriminálního chování patří individuální zvláštnosti každého jedince způsobené nejen osobními dispozicemi tj. geneticky, ale i na základě nemoci nebo duševní poruchy. Dále psychické zvláštnosti související s věkem zejména v období pubescence a adolescence projevující se např. odmítáním autorit a přijímání vlivu party. Jako další příčiny lze uvést poruchy socializace v důsledku negativního působení sociálního prostředí např. nevhodné výchovné prostředí, disfunkčnost rodiny, opakované změny opatrovnických vztahů a výchovných vzorů, citová deprivace, absence morálních hodnot a deformace životních cílů. Společenské změny v posledních desetiletích způsobily významné posuny hodnotových orientací nejen celé společnosti, ale i subkultury mládeže. Mezi tyto změny lze zařadit způsob trávení volného času, rostoucí brutalitu dětí, sociálně patologické jevy jako je alkoholismus nebo drogová závislost³.

Kriminální chování dětí usnadňuje nízké právní vědomí, nevšímavost a lhostejnost občanů a vysoký stupeň latence.

Ve vývojovém trendu posledních let je patrné, že došlo ke zvýšení podílu dívek mezi pachateli a nárůstu jejich brutality při násilných činech. Celkově se také zvýšil počet případů násilné trestné činnosti spáchané dětmi a je vysoký podíl dětí, které se

³KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol., *Základy kriminologie a trestní politiky*, Praha: C. H. Beck, 2005, s. 279, ISBN 80-7179-813-4.

dopustily více než jednoho trestného činu. Domnívám se, že tento jev lze vysvětlit tím, že většina dětí v současnosti tráví velkou část svého volného času u televize, počítačů a chytrých telefonů, tím pádem také u internetu. Televizní a internetová tvorba nabízí a ukazuje nejrůznější formy násilí a společensky neakceptovatelné chování. Násilí je prezentováno jako běžná součást života, jeho představitelé jsou mnohdy označováni za hrdiny, kteří neutrpěli svým chováním žádnou fyzickou ani právní újmu. Nedospělí nebo inteligenčně méně zdatní jedinci tak můžou nabýt dojmu, že model agresivního chování je správný a pro uspokojení svých potřeb a dosažení požadovaných cílů ho lze využívat i v běžném životě. Mladiství pachatelé nedomýšlejí svá jednání, jednají impulzivně a bez jakéhokoliv plánování. S ohledem na nulové zkušenosti a jejich vývoj nejsou jejich činy nikterak promyšlené a častokrát ani následky. Při páchání trestné činnosti se lze setkat s tím, že mladiství neumí užít žádné nástroje k páchání a neumí řádně odstranit stopy. Mladiství pachatelé se vyznačují velkou hrubostí, ničením a devastací předmětů. Výběr předmětu útoku je jiný než u dospělých pachatelů, např. při krádežích jsou většinou odcizovány věci, které se dětským pachatelům líbí⁴.

V odborných publikacích⁵, ale i ve sdělovacích prostředcích se lze setkat s popisem, rozbohem, vývojem a strukturou kriminality. Podklady vychází ze statistických údajů, které jsou shromažďovány na základě oficiálních zjištění institucí zabývajících se trestnou činností. Při prezentaci takových údajů je třeba vycházet z toho, že takové údaje nevypovídají o skutečné kriminalitě, ale jen o té části, která byla zjištěna a registrována. Rozdíl mezi skutečnou a registrovanou kriminalitou se nazývá kriminalita skrytá nebo latentní⁶.

Na základě výzkumů mladistvých pachatelů prováděných např. v USA je odhadováno, že kriminalita je mezi mládeží 4x až 10x větší, než uvádí oficiální

---

⁴ GJURIČOVÁ, Jitka, ŽÁRSKÝ, Martin, Vývoj kriminality v České republice se zvláštním zřetelem na kriminalitu dětí a mládeže, Kriminalistika, 1999, roč. 32, č. 1, s. 7

⁵ MAREŠOVÁ A. a kol., *Analýza trendů kriminality v roce 2014*, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 134.

⁶ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol., *Základy kriminologie a trestní politiky*, Praha: C. II .Beck, 2005, s. 125, ISBN 80-7179-813-4.

statistiky⁷. Je tedy zřejmé, že vysoká míra latence patří mezi charakteristické rysy kriminality mládeže. Delikventní chování je mezi dětmi rozšířeno, ale všechny případy nejsou oficiálními institucemi registrovány a postihovány. Z toho vyplývá, že bagatelní delikty jsou mládeží brány za normální chování, neboť jen část z nich je oznámena, zjištěna a řešena.

Jak je již v textu zmíněno, kriminalita mladistvých se od kriminality dospělých odlišuje různými aspekty, které jsou pro mladistvé typické. Jednotlivá specifika vycházejí zejména z duševního vývoje a zkušeností daného jedince a lze je shrnout do několika bodů:⁸

- nevhodné použití nástrojů a nedostatečná plánovitost,
- předmět útoku, který si jedinec vybírá pro jeho hodnotu a který se mu nejvíce líbí,
- neadekvátní tvrdost,
- páchaní trestné činnosti pod vlivem OPL a alkoholu,
- okruh páchaní trestné činnosti – trestná činnost je málokdy opakována na tomtéž místě.

Jedním ze specifických znaků kriminality mládeže je epizodnost. Delikventní chování mládeže je provázané s krátkým, časově daným obdobím vývoje jedince, při kterém dochází k jeho psychickým a sociálním změnám. Toto delikventní chování u většiny jedinců ustupuje při dosažení dospělosti. Je třeba také poukázat na tzv. intenzivní pachatele, kteří se dopouští kriminálních činů soustavně po období dospívání a v páchaní trestné činnosti pokračují i v dospělosti.

Delikventní chování je v případě vztahu pohlaví a kriminality mládeže především doménou chlapců. Dívky se dopouští kriminality v mnohem menší míře a zaměřují se především na krádeže, různé druhy podvodů, trestnou činnost související s návykovými látkami a také prostituci.

---

⁷KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol., *Základy kriminologie a trestní politiky*, Praha: C. H. Beck, 2005, s. 269, ISBN 80-7179-813-4.

⁸KONRÁD, Z., PORADA, V. *Metodika vyšetřování vybraných druhů trestných činů*. 1. vydání. Praha: Armex, 1996.

Kriminogenní faktory jsou faktory, které mají vliv na vznik a vývoj kriminálního jednání. Jsou předmětem kriminální etiologie, která se zabývá jak analýzou individuálních faktorů (subjektivních), tak analýzou faktorů sociálních (objektivních). Příčiny vzniku kriminality je třeba hledat ve vzájemném propojení těchto dvou skupin faktorů. Faktory subjektivní mají spojitost s osobou pachatele, naopak faktory objektivní mají spojitost s vnějším prostředím pachatele⁹:

- **Faktory endogenní** – tyto faktory mají přímou souvislost s osobou pachatele a jeho vnitřního prostředí. Jedná se o faktory, biologické, psychologické a fyziologické, které mají svůj základ ve zděděných a vrozených vlastnostech příslušného jedince, stejně jako v jeho fyzické a psychické konstituci a v raném vývoji.
- **Faktory exogenní** – tyto faktory vycházejí z vnějšího prostředí pachatele, tedy jsou mimo jeho osobu. Jedná se o vliv rodiny a školy i širšího prostředí obklopujícího daného jedince (vliv vrstevníků, způsob trávení volného času, popřípadě i jiné faktory projevující se v rámci sociálního prostředí, jako např. televizní nebo internetové násilí).

Mezi další dvě skupiny kriminogenních faktorů, jež ovlivňují jednání mladistvého pachatele, se řadí faktory v biologické a psychologické oblasti a faktory v oblasti sociální.

Kriminogenní faktory v biologické a psychologické oblasti ukazují, že páčání trestné činnosti může být způsobeno tím, že biologický vývoj daného jedince je ztížen různými poruchami, které jsou pro něj do určité míry překážkou k jeho začlenění do společnosti, či při uspokojení jeho základních potřeb. Některé poruchy jsou již vrozené a některé vznikají až v průběhu života jedince. Za páčáním násilné a mravnostní kriminality stojí často biologická a fyziologická specifika¹⁰. Začlenění jedince do společnosti stěžují duševní poruchy, závažný deficit inteligentu, úroveň emocí, citů a další osobnostní specifika. Některé psychologické vlastnosti jsou úzce

⁹ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, II. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2005.

¹⁰ VICHLENDÁ, M., KRČEK, I. Kriminologie. Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku, 2011.

vázány na sociální prostředí, ve kterém jedinec vyrůstal. Psychické zvláštnosti bývají často spojené s biologickými poruchami v souvislosti s kriminalitou násilného charakteru. V tomto případě se jedná o některé vlastnosti pachatele, kterými mnohdy bývá snižena schopnost sebekontroly, cholericke povahové rysy, impulsivnost. Je třeba také zmínit návykové látky, které často působí jako podněcovadlo k negativnímu chování jedince¹¹.

Za kriminogenní faktory v sociální oblasti lze považovat takové faktory, které plynou z výchovného prostředí, jež působí na jedince a to v rámci rodiny, školy, v pozdějším věku i v zaměstnání, avšak také ve společnosti jako celku. Kriminogenní faktory v této oblasti jsou úzce spojeny s procesem socializace. Socializace je celoživotní proces, během kterého si jedinec osvojuje lidské formy chování a jednání, jazyk, hodnoty a začleňuje se do společnosti. Jde o sociální učení, sociální komunikaci a interakci a nátlak¹². Jestliže se v průběhu socializace neobjeví výrazné odchylky či poruchy, je jedinec sociálně způsobilý. Pokud tomu je naopak, potom je sociální způsobilost snížena a může dojít k selhání v jistých sociálních funkcích, včetně trestné činnosti. Na procesu socializace se podílí složky vnější a vnitřní kontroly.

Podoba vnitřní kontroly může být chápána jako strach z hrozícího trestu či jiného následku jednání, pocit ohrožení sociálního statusu v případě tihnutí ke společensky negativní skupině apod. Kdežto podobu vnější kontroly lze rozdělit na kontrolu formální a neformální.

Formální kontrola je uskutečňována oficiálními institucemi, jako je škola, úřady, policie a další organizace. Kontrola neformální je oproti té formální uskutečňována ze strany takových složek, které mají přímo podíl na vývoji socializace, přičemž se jedná zejména o rodinu, vrstevníky, partu kamarádů, kolegy v práci. Rozhodující vliv na výchovu jedince má, za působení celého systému

---

¹¹ ŘEHOŘ, J. Základy kriminologie: doplňkové texty pro posluchače kombinované formy studia studijního programu Ochrana obyvatelstva. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích a VICHLENDÁ, M., KRČEK, I. Kriminologie. Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku, 2011.

¹² PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. 4. vydání. Praha: Portál 2003, s. 216

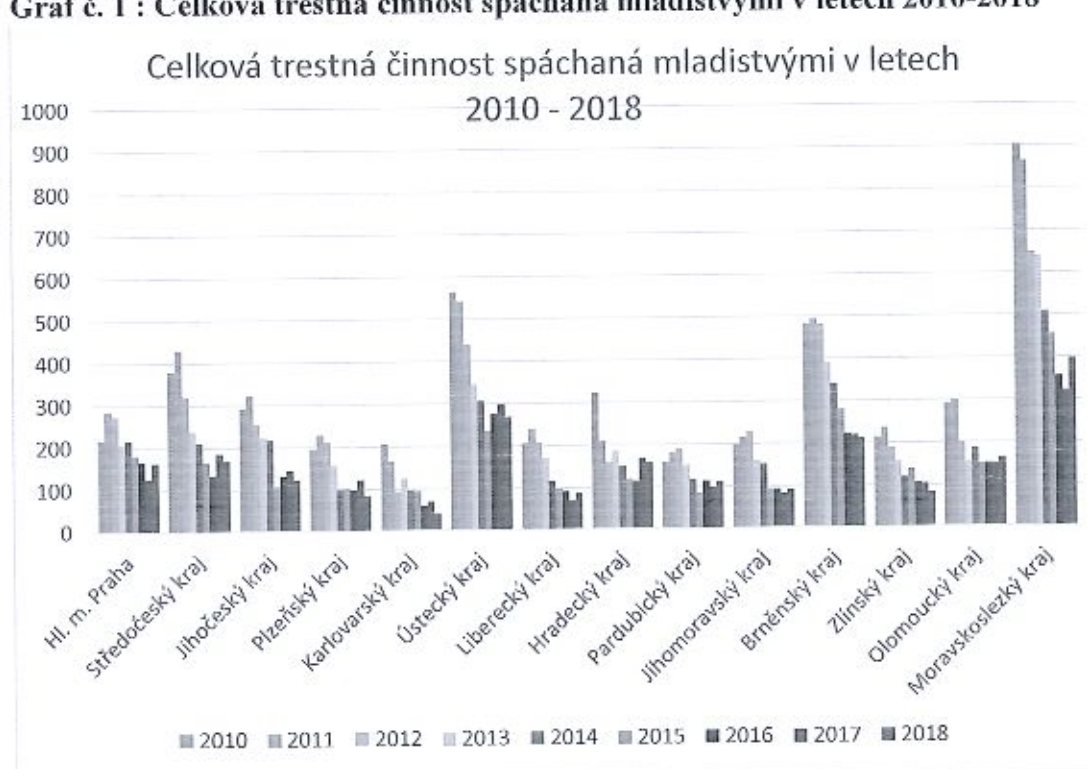
výchovných činností všech složek, základní sociální skupina a to rodina¹³. Odraz rodinného prostředí stojí velmi často za delikventním chováním mladistvých, jelikož rodina je jedním ze základních výchovných faktorů. Je tedy nevyhnutelné, aby řádně plnila svoji výchovnou funkci a formovala osobnost jedince žádoucím směrem. Také je třeba, aby rodina jedinci vytvořila pocit pevného zázemí, ve kterém najde bezpečí, pomoc a v neposlední řadě porozumění. Rozhodující roli ve vývoji jedince a na jeho uplatnění v následném životě mají rodiče, zejména pokud jde o schopnost ho vychovávat na požadované úrovni¹⁴.

---

¹³ ŘEHOŘ, J. Základy kriminologie: doplňkové texty pro posluchače kombinované formy studia studijního programu Ochrana obyvatelstva. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích a VICHLENDÁ, M., KRČEK, I. Kriminologie. Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku, 2011.

¹⁴ OSMANČÍK, O. ŠVANCAR, Z. Kriminalita mládeže: studie o mladistvých delikventech. Praha: SEVT, 1968.

Graf č. 1 : Celková trestná činnost spáchaná mladistvými v letech 2010-2018

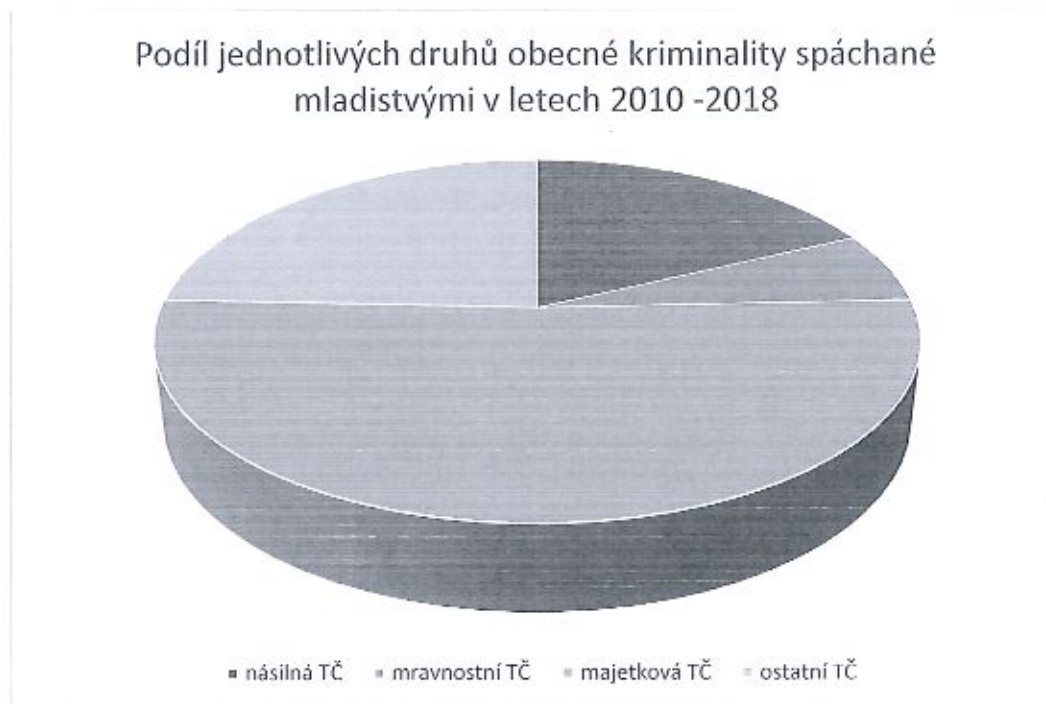
(Obr. č. 1 – Celková trestná činnost spáchaná mladistvými v letech 2010-2018, zdroj dat: ETR, zpracováno autorem)

Z grafu č. 1 lze vysledovat, že trestná činnost mladistvých v období mezi roky 2010 až 2018 v jednotlivých krajích České republiky klesá. Ve sledované období bylo zjištěno největší množství spáchaných činů v letech 2010 a 2011, v několika krajích ještě v roce 2012. Podíl spáchaných činů v letech 2017 a 2018 klesl oproti roku 2010 téměř o polovinu. Ze statistických dat je patrný pokles zjištěné trestné činnosti mládeže ve všech krajích České republiky a to i v krajích s vysokou mírou kriminality (Ústecký a Moravskoslezský kraj)¹⁵.

K poklesu trestné činnosti spáchané mladistvými v posledních letech došlo zejména z důvodu, že část delikventního jednání, zejména mravnostní činy, probíhá prostřednictvím internetové sítě a anonymní prostředí internetu nahrává vysoké latenci.

¹⁵Statistiky kriminality spáchané na území České republiky za určitá období, dostupné z: <https://policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Graf č. 2: Podíl jednotlivých druhů obecné kriminality spáchané mladistvými v letech 2010 – 2018

(Obr. č. 2 – Podíl jednotlivých druhů obecné kriminality spáchané mladistvými v letech 2010 - 2018, zdroj dat: ETR, zpracováno autorem)

Uvedený graf představuje strukturu jednotlivých druhů obecné kriminality páchané mladistvými v letech 2010 – 2018.

Jak jsem již uvedla v předchozí části mé práce, tento graf potvrzuje, že největší podíl na celkovém počtu skutků zařazených do obecné trestné činnosti má méně závažná majetková trestná činnost, do které patří např. krádeže vloupáním do různých objektů, krádeže kapesní, krádeže motorových vozidel, krádeže v objektech, neoprávněné užívání cizí věci, poškozování cizí věci a jiné méně závažné trestné činy.

Závažnější násilná trestná činnost je zastoupena trestnými činy ublížení na zdraví, způsobení těžké újmy na zdraví, vražda a loupež. Mravnostní trestná činnost zahrnuje trestné činy znásilnění, pohlavní zneužití, sexuální nátlak, šíření pornografie apod. Ostatní trestná činnost se týká trestného činu výtržnictví, poškození cizí věci (sprejerství), nedovolené držení omamných a psychotropních látek a jedů, šíření toxikomanie, maření výkonu úředního rozhodnutí, šíření poplašné zprávy a další.

3 Nástin vývoje trestněprávní úpravy týkající se trestní odpovědnosti mladistvých v českých zemích

Ve dvanáctém století v Čechách, na Moravě a ve Slezsku bylo posouzení vyspělosti odlišné, ačkoliv bylo známo, že jsou dva stupně vyspělosti, tedy dospělost a nedospělost. V Čechách se vyspělost posuzovala podle tělesné vyspělosti, naopak na Moravě se dospělost určovala dosažením určitého věku, který se lišil podle pohlaví a stavu osoby. V této době byl v Čechách na Moravě i ve Slezsku věk pachatele pouze polehčující okolností¹⁶.

Podle K. Malého¹⁷ bylo v českém právu určení věku velice složité, jelikož nebylo možné zjistit přesné datum narození a tímto hranici dospělosti. Dospělost se tedy zjišťovala podle sekundárních znaků mužů a žen. Hranice zletilosti se rozlišovala v panském stavu u mužů 16 let a dívek 14 let, v rytířském stavu u mužů i dívek o rok více, poddaní muži nabývali zletilost v 18 letech a dívky v 16 letech. Obecná hranice dospělosti pro muže ze šlechtického stavu byla 20 let, pro měšťany 18 let a pro dívky 15 let. Vedle věku byla další podmínkou způsobilosti k právům též osobní svoboda, příčetnost a zachovalost cti¹⁸.

Od roku 1707, po přijetí Hrdelního řádu Josefa I. – **Constitutio Criminalis Josephina**, byly sjednoceny trestní předpisy, podle kterých byl věk pachatele polehčující okolností, a proto se na trestné činy spáchané mládeží pohlíželo mírněji. Dle Hrdelního řádu Josefa I. bylo určeno, že pachatel nemá dostatek rozumu, protože je mladý a byla tak stanovena hranice trestní odpovědnosti u chlapců 18 let a u dívek 15 let¹⁹.

Přelomem v pojmání odpovědnosti a věku přinesl až Hrdelní řád Marie Terezie – **Constitutio Criminalis Theresiana** z roku 1768, kde bylo poprvé užito pojmu mladistvý, a tento určil z hlediska mladých pachatelů trestnosti tři skupiny:

¹⁶VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha- Friebund, 1991-1992, Str. 15.

¹⁷MALÝ, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do r. 1945. Praha: Leges, 2010, 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4. Str. 122

¹⁸VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v Českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 2006.

¹⁹MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. Praha: Leges, 2010, s.122.

1. skupina – děti do 7 let - nebyly trestně odpovědné,
2. skupina – nedospělci do 14 let – trestní odpovědnost byla snížena,
3. skupina – mladistvý do 16 let – plně trestně odpovědní, avšak byla možnost zmírnění trestu s možností na polepšení.

V této době se hranice mezi dětmi a nedospělci posuzovala dle toho, k jakému věku měl pachatel blíže.

V roce 1852 vešel v platnost Rakouský trestní zákon, který podobně jako Hrdelní řád Marie Terezie rozlišoval celkem tři skupiny mladistvých pachatelů:

1. skupina – do 10 let – věk dětský – naprostá nepřičetnost,
2. skupina – od 10 do 14 let – zmenšená přičetnost,
3. skupina – mladistvý – od 14 do 20 let – mírnější trestání.

Následně v letech 1907 a 1909 byl předložen návrh samostatného zákona o trestání a trestní ochraně osob mladistvých, kdy myšlenka na utvoření tohoto zákona vznikla již v dobách Rakouska – Uherska. Návrh zákona počítal s další věkovou hranicí a to mezi dětstvím a dospělostí - od 14 do 18 let. Toto věkové období muselo být v každém případě zkoumáno soudem, jelikož zde byl důvod k pochybné přičetnosti. Návrh zákona byl od roku 1909 do roku 1931 několikrát upraven a přepracován, a proto k přijetí zákona nedošlo. Z tohoto důvodu stále platil zákon z roku 1852. Až v roce 1931, již v období samostatného Československa, vešel v platnost zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží²⁰.

²⁰VÁLKOVÁ, H. DÜNKEL, F.: *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. Praha-Friebund, 1991, ISBN 80-85638-00-2.

Zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží nabyl účinnosti ke dni 1. 10. 1931 pro celou Československou republiku. Tento zákon vycházel z německé a rakouské právní úpravy a byl založen na tom, aby se mladiství pachatelé vychovávali a méně trestali. Zákon rozlišoval osoby nedospělé (do 14 let) a mladistvé (od 14 do 18 let), tato hranice byla určena na základě dovršení školní docházky. Již tento zákon se opírá o jednu z hlavních zásad dnešní doby a to, že trestně odpovědný mladistvý musel dosáhnout takového mravního a intelektuálního vývoje, který mu pomohl rozeznat protiprávnost jeho jednání.

V roce 1950 byl zákon o trestním soudnictví nad mládeží nahrazen trestním zákonem, který snížil dolní hranici trestní odpovědnosti na 15. rok věku. V tomto zákoně bylo stanoveno, že pokud pachatel nepřekročil 18. rok věku a nemohl rozpoznat škodlivost svého jednání, mohlo to mít vliv na otázku stanovení trestu, nikoliv však trestní odpovědnosti. Soud mohl upustit od potrestání mladistvého.

V roce 1997 až 1999 se objevily první názory ohledně vzniku samostatného systému soudnictví nad mládeží, a návrh zákona zabývající se trestním právem mládeže. *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže* č. 218/2003 Sb., byl předložen ke schválení v roce 2001 a byla v něm znovu obnovena myšlenka, která byla obsažena již v zákoně z roku 1931 spočívající v tom, že mladistvý je trestně odpovědný až v případě, že dosáhne takového mravního a intelektuálního vývoje, díky kterému může rozeznat protiprávnost svého jednání²¹.

3.1. Současná trestně právní úprava

Soudnictví ve věcech mládeže zahrnuje výkon spravedlnosti vůči osobám mladším 18 let nejen justicí, ale i orgány sociálně-právní ochrany dětí. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vznikl jako reakce na absenci samostatné právní úpravy týkající se trestních věcí mladistvých. Při řešení kriminality mládeže není prvořadým cílem potrestání pachatele, ale v souladu s principy restorativní justice jde primárně o jeho

²¹ZEZULOVÁ, J.: *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: PF MU v Brně, 1997, ISBN 80-210-1643-4.

začlenění do společnosti a tím předcházení, případně zabránění, páchaní dalšího protiprávního jednání.

Restorativní justice je zaměřená do budoucnosti s cílem obnovit trestným činem narušené či ohrožené sociální vztahy. Kriminalita je chápána jako sociální konflikt mezi jednotlivými subjekty, jež má být řešen takovými mechanismy, aby dotčené subjekty mohly participovat na jeho řešení²². Prvky restorativní justice se postupně začleňují do právních systémů vyspělých států zaváděním různých druhů odklonů od klasického trestního řízení s cílem narovnání vztahů mezi obětí a pachatelem tím, že se pachatel aktivně snaží odčinit jím způsobenou újmu a přebírá tak odpovědnost za své chování²³.

V České republice podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, opatření ukládaná za tyto činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví upravuje speciální zákon, a to zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů – (dále jen „ZSM“), který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2004.

Vznik tohoto zákona byl završen po několik let trvajících diskuzích a legislativním projednávání a zásadně změnil trestní řízení v trestních věcech mladistvých. Předmětný zákon věnuje primární důraz na individuální posouzení každého případu s ohledem na osobnost pachatele. Účelem tohoto zákona není primární potrestání pachatele, ale naopak jeho náprava a odčinění následků vhodnými opatřeními nesankční povahy, tj. výchovným působením změnit způsob života mladistvého a zabránit tak dalšímu páchaní jeho protiprávního jednání. Důraz je kladen především na vývojový aspekt osobnosti mladistvého tj. možnost ovlivnit jeho další vývoj, s tím že mladistvý pachatel musí vždy nést za své chování následky přiměřené jeho věku a dosaženému stupni mravního vývoje.

ZSM je zákonem speciálním – *lex specialit* a má přednost před právní úpravou obecnou. V případě, že tento zákon neobsahuje pro některý případ zvláštní ustanovení, užije se i na osobu mladistvého obecných předpisů, kterými jsou zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – (dále jen „TZ“) a zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád – (dále jen „TR“).

²² ZOUBKOVÁ, I. : *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, ISBN 978-80-7380-312-4.

²³ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, II. a kol., *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha.: C. H. Beck, 2005, ISBN 80-7179-813-4.

Před vznikem tohoto samostatného zákona řešil problematiku trestní odpovědnosti mladistvých a jejich trestání zákon č. 140/1961 Sb., Trestního zákoníku.

Předložený návrh zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, vymezoval rozdíly trestní odpovědnosti za spáchané činy mladistvými oproti úpravě v trestním zákonu. V tomto zákoně jsou uvedeny podmínky, které se týkají postupu a rozhodování v protiprávních věcech dětí mladších patnácti let (činy jinak trestné) a mladistvých (provinění), dále také podmínky, které upravují výkon soudnictví nad mládeží a opatření, která se užijí proti mladistvým a dětem mladším patnácti let.

Zákon vychází z již dříve platných obecných principů, které jsou zakotveny v trestněprávních normách. Pokud jde o počátek trestní odpovědnosti je podmínkou dovršení 15. roku věku a dále také dosažení určité úrovně rozumové a mravní vyspělosti.

V procesu schvalování tohoto zákona se diskutovalo i o tom, že by věková hranice trestní odpovědnosti měla být snížena z věku 15 let. Důvodem byla závažnost, brutalita a nárůst případů protiprávních jednání, která byla páchána dětmi do 15 let, které dle zákona jsou, vzhledem k nízkému věku, trestně neodpovědné²⁴.

V současné době se ZSM považuje za dostatečný, jelikož vyspělost dnešních dětí je na mnohem vyšší úrovni, než tomu tak bylo u dřívějších generací a lze tedy předpokládat, že rozumová a mravní vyspělost je na zákonem požadované úrovni.

V případě, že by se v budoucnu jednalo o snížení věkové hranice, je důležité zaměřit se na několik faktorů, které chování a jednání dětí a mladistvých ovlivňují. Podle studie Parlamentního institutu²⁵, který plní úkoly vědeckého, informačního a vzdělávacího střediska pro Sněmovnu a Senát, je třeba zejména rozlišovat, zdali jsou činy páchané psychicky vyspělými dětmi, které úmyslně páchají trestnou činnost nebo psychicky nevyspělými dětmi, které si neuvědomují následky svého jednání.

---

²⁴ EPRAVO.CZ, a.s., www.epravo.cz, [online], Ministerstvo spravedlnosti, 05.02.2003, [cit. 28.03.2020], dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/vladni-navrh-zakona-o-odpovednosti-mladeze-za-protipravni-ciny-a-o-soudnictvi-ve-vecich-mladeze-a-o-zmene-nekterych-zakonu-duvodova-zprava-20827.html>.

²⁵ KAVĚNA Martin. *Psychická a sociální zralost dětí s ohledem na stanovení věkové hranice trestní odpovědnosti*. Praha: Parlamentní institut, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2005, s.3.

Česká republika při posuzování trestní odpovědnosti mladistvých pachatelů užívá tzv. „dvoufázový systém“, který je užíván i jinými státy. Tento systém je založen na tom, že je stanovena minimální věková hranice trestní odpovědnosti a pro určité věkové období je dán systém individuálního posouzení schopností dítěte rozpoznat následky svého jednání. Česká republika užívá dle § 25 TZ tzv. *absolutní věkovou hranici* trestní odpovědnosti, která je 15 let a dle § 5 odst. 1 ZSM tzv. *relativní věkovou hranici* trestní odpovědnosti mladistvých, která se dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže posuzuje podle rozumové a mravní vyspělosti²⁶.

---

²⁶ Důvodová zpráva Parlamentu České republiky,[online], 24.05.2016, [cit. 28.03.2020], dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=126789.

4 Základní zásady zákona o soudnictví ve věcech mládeže

Zásady zákona o soudnictví ve věcech mládeže vycházejí ze zásad typických pro obecné trestní právo. Avšak zákon o soudnictví ve věcech mládeže má i své vlastní zásady. Lze obecně říci, že dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže se všechny postupy a opatření užívají k znovu začlenění mladistvého do jeho sociálního života, k prevenci kriminality a k obnovení sociálních vztahů mladistvého. Bez jejich znalosti v rámci trestního řízení nelze pochopit význam všech jeho stádií a správně aplikovat ustanovení trestního řádu, či zákona o soudnictví ve věcech mládeže v praxi. Základní zásady zákona o soudnictví ve věcech mládeže jsou uvedeny v § 3 ZSM.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže mění a doplňuje základní zásady trestního řízení, které zákon č. 141/1961 Trestní řád nezná a určuje nové postupy. Jsou však dány i zásady v trestním řízení ve věcech mladistvých, které tento zákon nikterak nemění, neupravuje ani nedoplňuje a platí pro ně stejná obecní úprava jako v trestním řádu²⁷.

Mezi základní zásady, jimiž se zákon o soudnictví ve věcech mládeže odlišuje, oproti obecné trestně právní úpravě patří tyto zásady:

Zvýraznění úlohy výchovných opatření, podpůrná role represe

„Trestní opatření lze použít pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona“ (§ 3 odst. 2 ZSM).

V souladu s restorativním přístupem jsou využita opatření, která směřují mladistvého do budoucna, aby se vyvaroval dalších protiprávních činů a s ohledem na svoji rozumovou a mravní vyspělost a své individuální možnosti napravit způsobenou újmu. Základní zájem je výchovné působení a správný sociální a mravní vývoj jedince.

---

²⁷ JELÍNEK, Jiří. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). Bulletin advokacie, 2003, č. 11-12, s. 34.

Zásada individualizace vzhledem k rozumové a mravní vyspělosti

„Opatření uložené podle tohoto zákona musí přihlížet k osobnosti toho, komu je ukládáno, včetně jeho věku a rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům, a musí být přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu“.

Tato zásada se vztahuje jak na mladistvého, tak na dítě mladší patnáct let. Je zde kladen důraz na charakter osobnosti a dosažení rozumové a mravní vyspělosti toho, komu je opatření ukládáno, s přihlédnutím k povaze a závažnosti protiprávního jednání, které bylo spácháno. K této zásadě se váže § ZSM, ve kterém je zakotveno, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny postupovat tak, aby se zvláštní pečlivostí objasňovaly a dokazovaly, bez zbytečného odkladu provedly všechna šetření k osobě mladistvého. Proto je důležité v rámci řízení zjistit, jak je mladistvý rozumově a mravně vyspělý, jaká je jeho povaha a v jakém prostředí byl vychováván. S tímto souvisí § 56 ZSM podle něho OSPOD, případně Probační a mediační služba, zpracuje informace o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého, které jsou důležité pro další postup trestního řízení a uložení nejvhodnějšího opatření.

Zákaz diskriminace

„Politické, národní, sociální nebo náboženské smýšlení mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let, jeho rodiny nebo rodiny, v níž žije, anebo způsob výchovy mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let nemůže být důvodem k uložení opatření podle tohoto zákona“.

Zákaz diskriminace dítěte mladšího 15 let nebo mladistvého vychází z čl. 3 odst. 1 zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod (dále jen „LZPS“), přesto jej zákon o soudnictví ve věcech mládeže opětovně zdůrazňuje. K této zásadě lze zmínit i článek 24 LZPS, podle něhož nikomu nesmí být újmou jeho příslušnost k národnostní, či etnické menšině a článek 37 odst. 3 LZPS, zakládající princip rovnosti všech účastníků řízení.

Přiměřenost výchovných opatření i represe

„V řízení podle tohoto zákona je třeba postupovat s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, proti níž se vede, aby její další vývoj byl co neméně ohrožen, aby projednávané činy a jejich příčiny a okolnosti, které je umožnily, byly náležitě objasněny a za jejich spáchání byla vyvozena odpovědnost podle tohoto zákona. Řízení je přitom třeba vést tak, aby působilo k předcházení dalším protiprávním činům. Orgány činné podle tohoto zákona přitom spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí“ (§ 3 odst. 4 ZSM).

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny v co největší míře respektovat osobnost mladistvého, aby bylo co nejvíce sníženo riziko ohrožení jeho dalšího vývoje a řízení vést tak, aby jím bylo na mladistvého preventivně působeno. K této zásadě se váže § 41 ZSM, podle něhož se při provádění úkonů řízení ve věcech mladistvých jedná s osobami na úkonu zúčastněných tak, aby byla šetřena jejich osobnost, tedy je nutné postupovat jen tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel řízení. S mladistvými je třeba jednat tak, aby nedošlo k narušení jejich psychické a sociální vyrovnanosti a musí se přihlídnout k jejich věku a duševní vyspělosti. Tato zásada je dále zdůrazňována v § 64 odst. 4 ZSM vztahujícího se k průběhu hlavního líčení a veřejného zasedání, v nichž předseda senátu dbá ochrany zájmů obviněného mladistvého.

Ochrana soukromí

„V řízení podle tohoto zákona je třeba chránit osobní údaje osoby, proti níž se řízení vede, a její soukromí, aby každá taková osoba byla chráněna před škodlivými vlivy“.

Tato zásada úzce souvisí s presumpcí nevinný. Nelze zveřejňovat žádné osobní údaje mladistvého, které by mohly vést k jeho identifikaci. Tato zásada je zakotvena již v čl. 7 odst. 1 LZPS týkajícího se nedotknutelnosti osoby a dále čl. 10 odst. 2 LZPS podle kterého má každý právo na ochranu před neoprávněným zásahem do soukromého života. V rámci řízení v trestních věcech mladistvých však nelze považovat za porušení této zásady sdělení takových údajů k získání informací pro účely řízení. Avšak informace, které byly takto získány, nesmí být dále rozšiřovány.

Zásada rychlosti trestního řízení

„Každé dítě mladší patnácti let nebo mladistvý, nestanoví-li tento zákon jinak, má právo na to, aby jeho čin byl projednán bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě soudem pro mládež“ (§ 3 odst. 6 ZSM).

Tato zásada je upravena v § 2 odst. 4 TR a dále rozvedena v § 3 odst. 6 ZSM. Tato zásada se opírá o čl. 38 odst. 2 LZPS. Jde o stanovení povinnosti orgánům činným v trestním řízení, podle níž má být řízení vedeno bez zbytečných průtahů, aby opatření na nápravu protiprávního jednání pachatele mohlo následovat v co nejkratší době po jeho spáchání kriminálního jednání a bylo tak dosaženo výchovného účelu. Vzhledem k nedokončenému rozumovému, mravnímu a sociálnímu vývoji lze mít za to, že v případě rychlého řízení a spravedlivé reakce na protiprávní jednání lze zabránit dalšímu protiprávnímu jednání²⁸.

Zásada satisfakce a odčinné škodlivého následku poškozenému

„Řízení podle tohoto zákona musí směřovat k tomu, aby poškozený dosáhl náhrady škody způsobené protiprávním činem, nebo se mu dostalo jiného přiměřeného zadostiučinění“.

Osoba pachatele se aktivně podílí na odčinění následku svého protiprávního jednání. Soud musí při poskytnutí zadostiučinění přihlédnout k jeho konkrétním osobním a majetkovým poměrům tak, aby nebyl ohrožen jeho další vývoj, avšak mladistvý si musí být vědom zodpovědnosti za to, co druhému způsobil. K této zásadě se váže § 45 ZSM, který ukládá orgánům činným v trestním řízení, aby přihlížely k oprávněným zájmům poškozeného, aby jej poučily o jeho právech a poskytly mu plnou možnost jejich uplatnění. Dále je zde upravena povinnost příslušných orgánů, aby vyzoomčly poškozeného (pokud je známa jeho adresa pobytu, sídla nebo místa podnikání) v případě, že mladistvý prohlásí, že škodu, která vznikla jeho činem, je připraven nahradit, či jinak odčinit, případně přispět k narovnání škodlivých následků jeho činu. Tato zásada však nepřevažuje nad jinými požadavky, které jsou kladeny na orgány činné v trestním řízení, a to zejména pokud jde o povinnost opřít svá rozhodnutí

---

²⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s 31.

o nepochybné zjištění skutkového stavu věci, postupovat v souladu se zákonem, být nezájatý a nestranný²⁹.

Zásada specializace OČTŘ

„Soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů a úředníci Probační a mediační služby ČR působící v trestních věcech mládeže musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží“.

Specializace je kladena na orgány činné v trestním řízení a úředníky Probační a mediační služby ČR, kteří díky svým profesním a odborným znalostem mohou lépe přispět k následnému začlenění mladistvého do společnosti. V řízení proti mladistvému je nezbytné svěřit takové řízení osobám, jejichž znalost zaručí splnění výchovného účelu řízení. Jedná se tedy o specializované soudy pro mládež a další orgány činné v trestním řízení. Ačkoliv je tato zásada a specializace podmíněna příslušnými interními předpisy, plní tyto úkoly policejní orgány, státní zástupci a soudci, kteří zároveň plní úkoly i na jiných úsecích, což tuto specializaci významně snižuje³⁰.

Zásada spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí

„Orgány činné podle tohoto zákona přitom spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí“.

Podle tohoto zákona orgány činné v trestním řízení úzce spolupracují s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a Probační a mediační službou, vedle toho spolupracují orgány činné v trestním řízení také se zájmovými sdruženími občanů, místní komunitou a nositeli jednotlivých mediačních a probačních programů. Zásada vychází z toho, že spolupráce těchto subjektů by mohla významně přispět k včasné reakci na delikventní chování mladistvých a zájmy a potřeby poškozených osob, včetně dalších subjektů, kterých se trestná činnost dotkla.

²⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2011, s. 187

³⁰ ZEŽULOVÁ, J., Řízení v trestních věcech mladistvých ve znění zákona č. 218/2003 Sb., Státní zastupitelství, 2003, č. 4, s. 8

V jednotlivých ustanoveních zákona o soudnictví ve věcech mládeže jsou zmíněny konkrétní formy spolupráce:

- zájmová sdružení občanů a osoby realizující probační program nebo věnující se sociální práci. Tito mohou OČTŘ a orgán sociálně-právní ochrany dětí upozornit na skutečnost, která nasvědčuje, že bylo spácháno provinění a dávají tímto podnět k reakci,
- orgán sociálně-právní ochrany dětí a Probační a mediační služba, těmto subjektům ukládají OČTŘ požadavek zjistit poměry mladistvého ve smyslu § 55 odst. 3 a § 56 odst. 1 ZSM a vypracovat zprávu o osobních, rodinných a sociálních poměrech a jeho aktuální životní situaci,
- orgán sociálně-právní ochrany dětí a Probační a mediační služba spolupracují při přezkoumávání existence vazebních důvodů mladistvého,
- spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a Probační a mediační službou při převýchově odsouzeného mladistvého (zejména u uložení výchovných opatření – dohled probačního úředníka, nebo absolvování probačního programu),
- při výkonu soudních rozhodnutí, nápravě mladistvého a při vytváření příhodného sociálního zázemí spolupracují orgány činné v trestním řízení s PMS (§ 75 ZSM)³¹.

---

³¹ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 2. vydání. Praha. Leges, 2011, s. 184 ač 185.

5 Trestní odpovědnost mladistvých

V § 109 TZ je uvedeno, že úprava trestní odpovědnosti mladistvého a ukládané sankce jsou zakotveny v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže a jen pokud tento zákon nestanoví něco jiného, postupuje se dle trestního zákoníku.

Trestní odpovědnost mladistvých je podmíněna třemi obligatorními znaky, kterými jsou věk, přičetnost v době spáchání provinění a rozumová a mravní vyspělost. Odpovědnost mladistvého za spáchání provinění je určována věkem, kterého dosáhl v době spáchání provinění, přičemž je nezbytné, aby dovršil 15. rok svého věku. V důsledku trestní odpovědnosti jsou mladiství za své jednání trestáni, avšak jak zákon o soudnictví ve věcech mládeže uvádí, nejedná se o trest, ale používá se výraz opatření, což má zdůraznit zejména jejich výchovný charakter. Tato opatření mají mladistvému pomoci v rozvoji jeho osobnosti a v nasměrování jeho dalšího života pozitivním směrem.

Při řešení otázky věku pachatele, který se dopustil trestného činu, se v českém právu rozlišují tři skupiny a to³²:

- Absolutní trestní neodpovědnost dětí mladších 15 let (§ 89 ZSM),
- Relativní trestní odpovědnost mladistvých (§ 5 ZSM § 25 TZ),
- Plná trestní odpovědnost dospělých (spojena s dosažením 18. roku věku).

Podle trestního práva je osoba trestně odpovědná, jestliže naplnila všechny znaky trestného činu „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně*“, je starší 15 let „*Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok věku, není trestně odpovědný*“ a přičetná „*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný*“.

---

³² ŠÁMAL, Pavel. K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého. Právní rozhledy, 2004, roč. 12, č. 2, s. 47

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže používá i další odlišné pojmy, které je třeba zmínit:

Mládež

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže se vztahuje na mládež, která je rozdělena na dvě skupiny. Dítětem mladším 15 let „*je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku*“ (§ 2 odst. 1 písmeno b) ZSM). Patnáctý rok věku je dovršen až uplynutím dvacáté čtvrté hodiny takového dne.

Mladistvý „*je ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku*“ (§ 2 odst. 1 písmeno c) ZSM). Za mladistvého je proto možno považovat pachatele až dnem, který následuje po dni, kdy pachatel dovrší patnáctý rok věku. Pojem mladistvého neodpovídá pojmu zletilosti z hlediska občanského práva, a proto je tzv. dřívější nabytí zletilosti před dovršením osmnácti let v oblasti trestního práva hmotného zcela bez významu.

Provinění

Provinění představuje protiprávní jednání, které je spácháno osobou mladistvou a trestní zákon jej označuje za trestné, a vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Jedná se tedy jen o jiné terminologické označení trestného činu bez jakýchkoli změn ve skutkových podstatách. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje žádné další skutkové podstaty provinění nad rámec trestního zákoníku³³. Důležité je zmínit, že k provinění mladistvých osob se váže také § 111 TZ, který doplňuje pojem trestného činu (§ 13 odst. 1), jelikož se za trestný čin, respektive provinění označuje též přípravu a pokus trestného činu a také formy účastenství.

Jak bylo uvedeno výše, provinění je jiný název pro trestný čin a musí tedy splňovat znaky shodné s trestným činem, které jsou uvedeny v zákoně. Jedná se o znaky obecné a typové.

---

³³ŠÁMAL, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komentář [online]. C. H. Beck. 2011 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

Mezi obecné znaky provinění patří:

- **věk** – osoba, která v době spáchání dovršila 15. rok svého věku a nepřekročila 18. rok,
- **příčetnost** - v době spáchání činu osoba netrpěla žádnou duševní poruchou, pro kterou nemohla rozpoznat protiprávnost svého jednání nebo ovládat své jednání. Příčetnost se skládá ze dvou složek – biologické (duševní porucha) a psychologické (schopnost rozpoznávací a ovládací), které jsou dány kumulativně.
- **rozumová a mravní vyspělost** – osoba musí být v době spáchání provinění rozumově a mravně vyspělá, tak aby mohla rozpoznat protiprávnost svého jednání a toto ovládat. Z tohoto důvodu se zjišťuje, jakého stupně intelektuálního a mravního vývoje mladistvý pachatel dosáhl v době spáchání provinění.

Mezi typové znaky provinění patří:

- **objekt** – společenské vztahy chráněné trestním zákoníkem,
- **objektivní stránka** – jednání, následek a příčinný vztah mezi jednáním a následkem,
- **subjekt** – vymezený okruh možných pachatelů daného trestného činu
- **subjektivní stránka** – vnitřní psychický vztah pachatele k protiprávnímu jednání – zavinění.

Podmíněná příčetnost

Stupeň rozumové a mravní vyspělosti se u jednotlivých dospívajících jedinců liší. Proto zákon o soudnictví ve věcech mládeže zavedl nový institut a to podmíněnou (relativní) příčetnost. „*Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný*“.

Dospívání je pro každého člověka velmi důležité, ale současně složité a náročné období, kdy se jeho osobnost formuje nejen po fyzické stránce, ale zejména po stránce psychické a má tak velmi zásadní vliv na jeho další život.

V mnoha případech fyzický vývoj neodpovídá vývoji psychickému, neboť fyzický vývoj tzv. "předběhne" vývoj psychický, navzdory tomu se nemusí jednat o jedince s vývojem patologickým a tento nemusí ani trpět žádnou duševní poruchou. Z důvodu nedostatečné sociální vyspělosti, však pachatel může spáchat jednání, ke kterému by za několik měsíců již nedošlo, protože v důsledku momentální nedostatečné zralosti není schopen pochopit protiprávnost svého jednání nebo toto jednání ovládnout³⁴.

Každý jedinec je v průběhu dětství a dospívání ovlivňován mnoha faktory a to především rodinou, ve které vyrůstá, výchovou, vzděláním, ale i genetickou výbavou. Zanedbávající a výchovně nepodnětné prostředí často způsobí opoždění ve vývoji dítěte i přes to, že jinak je zcela zdravý a netrpí žádnou duševní chorobou ani poruchou.

Rozumová a mravní vyspělost je určována dvěma složkami, které se vzájemně prolínají a z hlediska vývoje mladistvého tvoří nedílný celek. Při jejich posuzování je nutné obě složky hodnotit komplexně. Složka rozumového vývoje zahrnuje postupné nabývání schopnosti pojmového myšlení a stupeň takového vývoje je určen dosáženou úrovní tohoto myšlení. Za mravní vývoj osobnosti se považuje proces, v němž si osobnost mladistvého v průběhu individuálního rozvoje osvojuje normy chování a tyto přeměňuje na osobní morální kvality³⁵.

Pro stanovení trestní odpovědnosti je dále důležité, zda případný nedostatek určovací nebo rozpoznávací schopnosti, který byl způsobený nedostatečným stupněm rozumové a mravní vyspělosti byl dán v době spáchání trestného činu. Účelem zákona o soudnictví ve věcech mládeže, je tak zaměřit tomu, aby byli potrestáni pachatelé, kteří sice splnili podmínku dovršení 15. let tj, dosáhli absolutní dolní hranice trestní odpovědnosti, ale jejich duševní vývoj odpovídá dítěti mladšímu patnácti let. Takový jedinec může spáchat jen čin jinak trestný a lze proti němu využít opatření jako proti osobě mladší 15 let.

V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže pojem rozumová a mravní vyspělost není vymezen. V případě pochybností o rozumové a mravní vyspělosti mladistvého pachatele v době spáchání činu, i v případě podezření, že trpí duševní poruchou, je třeba tuto skutečnost zjistit znalecky. „*Je-li k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení*

³⁴JELÍNEK, Jiří. K trestní odpovědnosti mladistvých. *Kriminalistika*. Praha: Ředitelství služby kriminální policie, 2005, 125–132

³⁵ŠÁMAL, P. a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komentář* [online]. C. II. Beck. 2011 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

třeba odborných znalostí, vyžádá orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující, přibere orgán činný v trestním řízení znalce“. „K vyšetření duševního stavu mladistvého se přibere znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a znalec z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii“.

Pokud je znaleckým zkoumáním zjištěno, že mladistvý není příčtý v důsledku nedostatečné mravní a rozumové vyspělosti, nelze takovou osobu trestně stíhat, v případě zahájení trestního stíhání toto je nutné zastavit a v případě hlavního líčení před soudem vynést zprošťující rozsudek.

Opatření

Trestněprávními následky protiprávní činnosti mladistvých jsou opatření. Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění³⁶.

I přes to, že některá opatření obsahují jisté sankční prvky, nejsou jejich dominantním posláním. V některých případech postačí pouze doba, po kterou je jednání mladistvého projednáváno státním zástupcem nebo soudem pro mládež, přičemž je od uložení opatření upuštěno. Ke splnění účelu zákona lze mladistvému uložit i více opatření naráz. Naplnění smyslu zákona, lze ale docílit i jinými způsoby, a to upuštěním od uložení trestního opatření, odstoupením od trestního stíhání, schválením narovnání mezi mladistvým a poškozeným.

Struktura opatření je zřízen na monismu trestněprávních sankcí. Struktura opatření mladistvých se liší od dualismu trestů a ochranných opatření, která se používají v trestním zákoníku při trestání dospělých pachatelů³⁷.

³⁶ ŠÁMAL, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komentář [online]. C. H. Beck, 2011 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

³⁷ KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7179-082-2. Str. 656.

Účel opatření

„Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchání provinění“ (§ 9 odst. 1 ZSM).

Jak je uvedeno v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, účelem opatření je mladistvého nasměrovat ke správnému způsobu života a dalšímu sociálnímu a duševnímu rozvoji, zejména aby se dalšího protiprávního jednání zdržel a našel své společenské uplatnění v souladu se svými schopnostmi, rozumovým a mravním vývojem a podle svých sil, možností a schopností přispěl k odčinění nebo nápravě škody způsobené svým protiprávním jednáním. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže zavedl místo trestních sankcí dle trestního zákoníku tři druhy opatření a to:

1. výchovná opatření

Jsou prvním druhem mezi ukládanými opatřeními mladistvému za provinění. Tato opatření lze využít, se souhlasem mladistvého, již v průběhu řízení ještě před rozhodnutím soudu o jeho vině. Výchovnými opatřeními lze snadněji dosáhnout ovlivnění chování mladistvého a nasměrovat tak jeho další sociální rozvoj a výchovu. Smyslem je tedy vytvořit takové podmínky, aby se mladiství provinilci zdravě rozvíjeli. Při ukládání těchto opatření se nehledí na to, aby byly směřovány přímo proti mladistvému, jelikož spíše slouží k jejich ochraně a stabilizaci osobních poměrů. To však neznamená, že nikterak nezasahují do běžného způsobu života mladistvého. Mezi výchovná opatření patří:

- **dohled probačního úředníka** – jedná se o pravidelné sledování chování mladistvého v rámci rodiny, působení výchovy rodičů na mladistvého, kontrola probačních programů, odborná pomoc mladistvému ze strany probačního úředníka (§ 16 ZSM),
- **probační program** – jde o program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program a další programy, které jsou vyjmenované v § 17 ZSM,

- **výchovné povinnosti** – jedná se o povinnosti, které slouží k pozitivnímu chování, mladistvému lze například uložit, aby bydlel v domácnosti s rodiči, či s jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu, nebo aby uhradil peněžitou částku, ať najednou či ve splátkách, nebo přispěl peněžitou pomocí obětem trestných činů, (např. penězi z brigády uhradí škodu za vzniklou škodu na majetku, kterou svým jednáním způsobil),
- **výchovná omezení** – jedná se o formu zákazů, tedy povinnost mladistvého zdržet se určitého jednání (§ 19 ZSM), například zákaz užívání návykových látek, stýkání se s určitými lidmi apod.,
- **napomenutí s výstrahou**- za přítomnosti zákonného zástupce se mladistvému vytkne jeho jednání a sdělí se mu možné následky, které by mohly následovat, v případě opakujícího se protiprávního jednání (§ 20 ZSM).

2. Ochranná opatření

Dalším druhem opatření, která lze uložit mladistvému, jsou ochranná opatření, která jsou vymezena v § 21 ZSM. Jedná se o typ trestně právních sankcí, které se ukládají mladistvým. V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže je přímo uvedena jen ochranná výchova. V případě ostatních ochranných opatření se užíje obecné právní úpravy v trestním zákoníku. Tato opatření jsou ukládána jako prostředek „státního donucení“ a obdobně jako trestní opatření jsou ukládána soudy pro mládež v řízení trestních věcí mladistvých. Účelem ochranných opatření je snížení či úplné odstranění nebezpečí dalšího protiprávního jednání mladistvého pachatele. Stejně tak jako výchovná opatření i ochranná opatření určitým způsobem zasahují do běžného způsobu života mladistvého a navíc omezují jeho osobní svobodu. Lze je ukládat samostatně, nebo společně s jinými opatřeními, nelze jejich výkon promlčet, zahladit ani prominout milostí.

Ochrannými opatřeními se rozumí:

- **ochranné léčení** – lze uložit i osobě nepřičetné, jelikož se ukládá především z důvodu léčení pachatele, ke společenské škodlivosti činu se přihlíží až druhotně. Ochranné léčení lze uložit i vedle trestu osobě, která čin spáchala ve stavu, který byl vyvolán duševní poruchou (např. schizofrenie),

- **zabezpečovací detence** - uložení tohoto opatření přichází na řadu až ve chvíli, kdy uložení jiného opatření nepůsobilo na mladistvého příznivě a ochrana společnosti vyžaduje jeho izolaci. Uložení tohoto opatření není zcela v souladu s účelem ukládání opatření dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže,

- **zabrání věci** - uložení tohoto opatření upravuje § 101 – 104 TZ a soud jej může uložit, jestliže nebylo uloženo trestní opatření propadnutí věci. Obvykle se užije tohoto opatření, jestliže s danou věcí mladistvý spáchal provinění, nebo byla věc získána jako odměna za provinění, nebo byla nabyta výměnou,

- **ochranná výchova** - se ukládá v případě, kdy není o výchovu mladistvého postaráno, dosavadní výchova byla zanedbávána, nebo jestliže prostředí, ve kterém žije, nepředstavuje záruku, že dojde k jeho náležitě výchově a tyto nedostatky v rodině nelze odstranit. Ochranná výchova se svými rysy velmi podobá nepodmíněnému trestu odnětí svobody, neboť jde o odnětí mladistvého od jeho rodiny, a je současně zařazen do zařízení s přísnějším režimem. Ochranná výchova je vykonávána v zařízeních k tomu určených, kterými jsou diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Toto opatření trvá, dokud to vyžaduje jeho účel, avšak dovršením 18 roku věku mladistvého končí. Ochrannou výchovu lze nejdéle prodloužit do 19 roku věku (§ 22 ZSM).

3. Trestní opatření

Jedná se o nejpřísnější opatření a trestněprávní následek provinění v systému ukládání opatření. Tato opatření jsou ukládána výlučně soudy pro mládež, jsou jasně stanovena zákonem a vynutitelná státem. Při uložení působí určitou újmu, kterou se sleduje splnění účelu uloženého opatření, avšak na druhou stranu se stejně tímto opatřením primárně hledí na zdravý sociální rozvoj.

- **obecně prospěšné práce** - lze uložit ve výměře 50 až 150 hodin, jelikož horní hranice nesmí přesahovat polovinu horní hranice stanovené v TZ pro dospělé pachatele. Nesmí však ohrozit zdraví a mravní vývoj mladistvého. Při ukládání není třeba souhlasu mladistvého, pouze se přihlíží k jeho stanovisku,

- **peněžitě opatření** – uložení tohoto opatření se řídí ustanovením TZ (§67 a následující) a lze jej uložit za předpokladu, že mladistvý je výdělečně činný, nebo

uložení takového opatření umožňují majetkové poměry mladistvého. Stejně jako u dospělých pachatelů platí, možnost uložení náhradního trestního opatření odnětí svobody, avšak u mladistvých nesmí takové opatření přesáhnout jeden rok,

- **peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu** - toto opatření se ukládá s ohledem na povahu spáchaného trestného činu, osobu mladistvého, jeho poměry a zdali bude dosaženo účelu i bez uložení tohoto opatření. Případně soud může přijmout za mladistvého záruku. Stanovená délka zkušební doby činí nejdéle 3 roky, pokud však soud nerozhodne o osvědčení do jednoho roku před koncem zkušební doby, platí, že se mladistvý osvědčil,

- **propadnutí věci** – řídí se obecnou úpravou v § 70 až § 72 TZ,

- **zákaz činnosti** – se uloží, jen jestliže zákaz činnosti není překážkou v přípravě na povolání mladistvého, přičemž horní hranice sazby nesmí převýšit pět let,

- **vyhoštění** – podmínky jsou stanoveny v § 80 TZ, přičemž se musí vzít v potaz rodinné a osobní poměry mladistvého a hledět na to, aby uložním tohoto opatření nebyl vydán nebezpečí zpusnutí. U mladistvých, kteří jsou občany Evropské unie, se toto opatření ukládá za splnění podmínky, aby nebyla ohrožena bezpečnost státu či veřejného pořádku. Opatření ukládá soud v rozmezí od jednoho roku do pěti let,

- **domácí vězení** – jedná se o poměrně novou sankci, přičemž zde platí úprava obsažená v § 60 a § 61 TZ a ukládá se za provinění, která jsou u dospělých považována za přečiny. Uložním tohoto opatření se snižují negativní následky vězení a to zejména izolace od rodiny a přátel, sociální izolace, ztráta zaměstnání, přerušování vzdělávání, navazování kontaktů s jinými odsouzenými apod. U tohoto opatření je potřebný kvalifikovaný dohled, neboť by opatření jinak nemělo smysl,³⁸

- **zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce** – od obecné úpravy § 76 TZ se toto opatření liší ve výši sazby, která nesmí překročit pět let,

- **odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu** – alternativa nepodmíněného odnětí svobody, při které je uloženo odnětí svobody, avšak výkon tohoto opatření je odložen, lépe řečeno prominut, jestliže se mladistvý ve zkušební době

---

³⁸ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. I. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 639 – 641.

osvědčí. Zkušební doba u opatření je stanovena v rozmezí od jednoho roku do tří let. Toto opatření se od podmíněného odsouzení dospělých pachatelů liší v tom, že soud může rozhodnout o trvání podmíněného odsouzení, i když mladistvý dal důvod k nařízení výkonu odnětí svobody. V takovém případě, však zároveň soud stanoví dohled nad mladistvým, pokud již tak neučinil. Dále soud prodlouží zkušební dobu nejvýše však o dva roky, přičemž celková délka zkušební doby nesmí překročit pět let.

- **odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem** – u tohoto opatření platí stejná úprava, jako u odnětí svobody podmíněně odloženého na zkušební dobu, jediná změna tkví v tom, že soud nařizuje dohled probačního úředníka,

- **odnětí svobody nepodmíněně** – toto opatření by mělo být ukládáno až v nejzazších případech, kdy uložení jiných opatření nevedlo k nápravě, neboť se jedná o nejtvrďší opatření³⁹. Rozdíl mezi úpravou pro mladistvé a úpravou pro dospělé je ve výši trestních sazeb. U mladistvých pachatelů se trestní sazby snižují na polovinu, přičemž dolní hranice nepřevyšuje jeden rok a horní hranice pět let. Dle § 31 odst. 3 ZSM, lze s odkazem na trestní zákoník uložit výjimečný trest a tím může soud rozhodnout o přísnějším opatření odnětí svobody⁴⁰. Na rozdíl od dospělých pachatelů lze mladistvého podmíněně propustit bez nutnosti vykonání alespoň poloviny, či dvou třetin tohoto opatření.

Zánik trestnosti mladistvého

Zánik trestnosti za spáchání provinění, lze pouze za podmínek stanovených v zákoně. V případě, že bude ve věci rozhodnuto o zániku trestnosti mladistvého, musí takto být učiněno v době, kdy došlo k provinění, avšak nebylo doposud pravomocně rozhodnuto soudem. V případě, že se rozhodne o zániku trestnosti, je toto nevratné a nelze již mladistvého sankcionovat. I přes to, že je dán zánik trestnosti mladistvého, neznamená to, že nebylo spácháno provinění. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vymezuje dva zvláštní důvody zániku trestnosti. V § 7 ZSM jsou uvedeny podmínky účinné lítosti a v § 8 ZSM podmínky promlčení trestního stíhání⁴¹.

³⁹ Kovářová, D. Trestní opatření ukládaná mladistvým. Právo a rodina. 2006, roč. 8, č. 6, s. 4 – 5. ISSN 1212-866X

⁴⁰ ŠÁMAL, P. a kol., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komentář [online]. C. H. Beck. 2011 [cit. 2020-05-25]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>

⁴¹ ŠÁMAL, P. a kol., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komentář [online]. C. H. Beck. 2011 [cit. 2020-05-25], s. 59. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>

Účinná lítost

Institut účinné lítosti dle § 7 ZSM se použije u trestných činů, na které trestní zákoník stanoví maximální hranici trestní sazby trestu odnětí svobody do pěti let. Jedná se o takové trestné činy, u kterých je důležitější zabránění nebo náprava škodlivého následku před potrestáním⁴². Mladistvý tak musí svým chováním projevit snahu o nápravu a čin neměl trvale nepříznivý následek pro poškozeného, či pro společnost. Účinné lítosti se užije po spáchání trestného činu, avšak dříve, než je o takovém činu pravomocně rozhodnuto.

Účinnou lítost lze dle § 33 TZ užít pouze u taxativně vyjmenovaných trestných činů. Dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže se jedná o ustanovení speciální k § 33 TZ. Rozdíl od právní úpravy obsažené v trestním zákoníku spočívá dále v tom, že k zániku trestnosti postačí i to, že se mladistvý pokusí odstranit způsobený následek, přestože se mu to nakonec nepovede.

Promlčení trestního stíhání

Druhou možností, kdy dochází k zániku trestnosti mladistvého pachatele, je promlčení trestního stíhání. Jak je v § 8 ZSM uvedeno, trestnost za čin zaniká uplynutím promlčecí doby, která je odstupňována dle závažnosti spáchaného provinění. Promlčení trestního stíhání je primárně upraveno v § 34 odst. 2 TZ. Co se týče stavění a přerušení promlčecí doby použije se obecná právní úprava.

---

⁴² ŽATECKÁ, E., HIRUŠÁKOVÁ, M.: zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2015. 312 s. ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 23

6 Specifika trestního řízení vedeného proti mladistvému

V trestním řízení, které je vedeno proti mladistvému, se užíje postupu, který je uvedený v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Jelikož zákon o soudnictví ve věcech mládeže je zákonem speciálním, lze tedy pro účely trestního řízení užit i trestního řádu v případech, které zákon o soudnictví ve věcech mládeže neupravuje.

Dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže je mladistvému poskytována procesní ochrana, která je však limitována věkem. Jak již vyplývá z § 73 odstavce 1 ZSM, zvláštní ustanovení o trestním řízení se neužije:

- a) *„v řízení o proviněních, která obviněný spáchal jednak před dovršením osmnáctého roku, jednak po jeho dovršení, jestliže trestní zákoník na čin spáchaný po dovršení osmnáctého roku stanoví trest stejný nebo přísnější“.*

Ustanovení se vztahuje na případy, kdy mladistvý spáchá provinění ve vícečinném souběhu, ať stejnorodém, či nestejnorodém. Za splnění podmínky, že za čin spáchaný po dovršení osmnáctého roku trestní zákoník stanoví trest stejný nebo přísnější. U provinění spáchaných před dovršením osmnáctého roku a po jeho dovršení se trestní sazby srovnávají ve výši uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku, aniž by se ohlíželo na snížení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže⁴³. Lze tedy říci, že pokud by mladistvý spáchal před dovršením osmnáctého roku věku provinění krádeže v základní skutkové podstatě a následně po dovršení osmnáctého roku věku toto provinění spáchal opětovně, tak z hmotněprávního hlediska se pro něj nic nemění, avšak z hlediska procesněprávního se neužije žádné ustanovení vztahující se na trestní řízení ve věcech mladistvých.

Právní úprava, která je obsažena v § 73 odst. 1 ZSM, se neaplikuje na provinění pokračující, jestliže se mladistvý některých útoků dopustil před dovršením osmnáctého

⁴³ ŠÁMAL, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komentář [online]. C. H. Beck, 2011, [cit. 2020-27-05] s. 609.

roku věku a některých po dovršení. V těchto případech se právní kvalifikace skutku odvíjí od posledního dílčího útoku, k němuž došlo až po dovršení osmnáctého roku věku a užije se tedy úprava, která je obsažena v trestním zákoníku a trestním řádu.

b) “bylo-li zahájeno trestní stíhání až po dovršení devatenáctého roku mladistvého”.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje trestní řízení a jeho specifika, neboť tím je sledováno blaho těch, jejichž rozumová a mravní vyspělost není natolik vyspělá, aby mohli pochopit význam trestního řízení, mohli se samostatně hájit, a podstoupit tak standardní řízení, které se užívá proti dospělým pachatelům. Proto se na mladistvého, který spáchal provinění, ale trestní stíhání jeho osoby bylo zahájeno až po dovršení devatenáctého roku, užije obecná právní úprava, která je obsažena v trestním řádu, neboť není třeba tuto osobu už nikterak zvýhodňovat.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže určuje specifika trestního řízení, které lze rozdělit do dvou kategorií:

- specifika týkající se **subjektů trestního řízení proti mladistvým**
- specifika týkající se **samotného řízení**

Specifika subjektů trestního řízení proti mladistvým, se týkají speciálních soudů pro mládež, jejich místní příslušnosti, která se značným způsobem diferencuje od úpravy obecné místní příslušnosti, jež je upravena v trestním řádu. Dále se do této kategorie řadí institut nutné obhajoby a zvláštní subjekt, který vystupuje v trestním řízení ve věcech mladistvých – orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Mezi specifika týkající se samotného řízení se řadí speciální úprava ochrany soukromí a osobních údajů mladistvého, úprava odklonů od standardní formy trestního řízení a specifika vazby.

Specifika týkající se subjektů trestního řízení proti mladistvým

Soudy pro mládež

Podle § 4 ZSM je „soudem pro mládež zvláštní senát anebo v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu“. Soudnictví v trestních věcech mladistvých vykonávají specializované soudy. Funkci těchto soudů plní specializované senáty a samosoudci na všech okresních, krajských a vrchních soudech a v rámci kolegia Nejvyššího soudu⁴⁴. Místní příslušnost soudu pro mládež je, stejně jako příslušnost státního zastupitelství, určována v první řadě podle místa bydliště mladistvého. V případě, že nelze určit příslušnost soudu podle místa bydliště mladistvého, lze k jejímu určení užít místo, kde mladistvý vykonává práci – ne však sídlo zaměstnavatele a dále místa, kde se zdržuje. Jestliže nelze takové místo zjistit, nebo nejsou na území České republiky, určí se příslušnost soudu podle místa, kde došlo ke spáchání provinění, nebo místo kde čin vyšel najevo. V trestním řízení proti mladistvému lze, pokud to vyžaduje zájem mladistvého, postoupit věc soudu pro mládež, u něhož je konání trestního řízení nejúčelnější.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Činnost a působnost OSPOD je upravena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Smyslem sociálně-právní ochrany dětí je zájem a blaho dítěte, proto má v trestním řízení proti mladistvým pachatelům OSPOD významnou roli, jelikož posiluje výchovný účel trestního řízení a vytváří vhodné podmínky pro osobní přístup při řešení jednotlivých trestních věcí. OSPOD zastává v trestním řízení dvojí funkci. Jednak může vystupovat jako samostatný specifický subjekt trestního řízení nebo může být opatrovníkem mladistvého. OSPOD má svou nezastupitelnou roli při zjišťování podrobnějších informací o mladistvém pro další postup v řízení a pro uložení nejvhodnějšího opatření.

V trestním řízení disponuje OSPOD některými právy, má právo být vyzváno o zahájení trestního stíhání, může se účastnit hlavního líčení, v průběhu hlavního líčení

⁴⁴ŠÁMAL, P. a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komentář* [online]. C. H. Beck. 2011 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

může činit návrhy a klást otázky, musí být vyrozuměn v případě zadržení, zatčení nebo vzetí mladistvého do vazby. V souvislosti s vazbou spolupracuje OSPOD s orgány činnými v trestním řízení při přezkoumávání důvodu trvání vazby.

Nutná obhajoba mladistvého

V trestním řízení proti mladistvému se vzhledem k jeho rozumové a mravní vyspělosti a snížené schopnosti se samostatně hájit užije § 42 ZSM : „*mladistvý musí mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných nebo neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonů odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit*“. Před vznikem samotného zákona o soudnictví ve věcech mládeže platila pro mladistvé právní úprava obsažena v trestním řádu – podle níž musel mít mladistvý svého obhájce až od doby, kdy bylo proti němu zahájeno trestního stíhání. V souvislosti s přijetím zákona o soudnictví ve věcech mládeže byla nutná obhajoba rozšířena již na tu část trestního řízení, kdy jsou proti mladistvému použita prvotní opatření podle trestního řádu – například předvolání, předvedení, pořádková pokuta, zadržení, vzetí do vazby či domovní nebo osobní prohlídka⁴⁵.

Po novelizaci § 42 ZSM musí mít mladistvý svého obhájce také ve vykonávacím řízení a v řízení o mimořádném opravném prostředku. Podle této úpravy platí, že po dovršení osmnáctého roku věku se mladistvý rozhodne, zda se bude hájit sám, či si obhájce zvolí, neboť ztrácí právo na nutnou obhajobu.

Novelou zákona o soudnictví ve věcech mládeže, č. 203/2019 Sb., došlo k prodloužení poskytování nutné obhajoby mladistvému až do 21 let věku a to v případě, že trestní řízení začalo před dovršením osmnáctého roku věku pachatele a pokud je to vhodné s ohledem na vyspělost dotyčné osoby a okolnosti případu.

---

⁴⁵ ŠPUNDOVÁ, Jitka. Zvláštnosti právní úpravy obhajoby mladistvého obviněného v řízení v trestních věcech mladistvých. In ŠPUNDOVÁ Jitka (ed). Problémy trestního postihu mladistvých. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2003, s. 63

Obhájce mladistvého

Osobou obhájce může být pouze advokát, jenž je zapsaný v seznamu advokátů, který je veden Českou advokátní komorou. V § 44 ZSM je uvedeno, která osoba nemůže být obhájcem mladistvého. Jde o vymezení širšího okruhu případů, než které jsou stanoveny v § 37 odstavci 2 TŘ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže stejně jako trestní řád předpokládá, že si mladistvý svého obhájce může zvolit stejně jako dospělá osoba. Pokud takto neučiní, může mu obhájce zvolit jeho zákonný zástupce, případně příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojitel, manžel, druh, opatrovník či zúčastněná osoba. Tyto osoby jsou oprávněny takto jednat i proti vůli mladistvého, ten však může následně využít svého práva a zvolit si obhájce jiného.

Zákonný zástupce mladistvého

Zákonný zástupce může za mladistvého podávat žádosti, zvolit mu obhájce, je také oprávněn mladistvého zastupovat, podávat za něho žádosti a opravné prostředky, a též je oprávněn účastnit se úkonů. Zákonný zástupce vykonává práva jménem mladistvého, přičemž tak může činit i proti jeho vůli. Zákonný zástupce nebo opatrovník mladistvého mají právo klást otázky vyslychaným osobám, nahlížet do spisů, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si kopie spisů, nebo jejich částí na své náklady. Za zákonného zástupce se považuje kterýkoliv rodič mladistvého, osvojitel, poručník nebo opatrovník⁴⁶. Za zákonného zástupce se nepovažuje osoba, která vykonává pěstounskou péči. Jestliže zákonný zástupce nemůže vykonávat svá práva a hrozí prodlení, může předseda senátu soudu pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce určit k výkonu takových práv opatrovníka.

Vazba mladistvého

Obecná právní úprava vazby je obsažena v § 67 až § 74 TŘ, v § 46 až § 51 ZSM jsou pak obsažena některá specifika týkající se mladistvých.

O vzetí mladistvého do vazby rozhoduje soud pro mládež a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce soudu pro mládež. Změnu pak přináší § 41 odstavce 2 a 3 ZSM řešící otázku prodloužení vazby. V takovém případě rozhoduje v řízení před

---

⁴⁶ ŠÁMAL, P. a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komentář* [online]. C. H. Beck. 2011 [cit. 2020-27-05], s. 404. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>

soudem soudce soudu pro mládež, který je příslušný věc projednat, nebo který ji již projednává. Jedná se tedy o krajský soud, v případě, že provinění mladistvého projednává okresní soud pro mládež, nebo vrchní soud, v případě, že provinění projednává krajský soud pro mládež.

Při vzetí obviněného mladistvého do vazby se jedná o jeden z největších zásahů do jeho základních práv a svobod, a proto smí trvat jen nezbytně nutnou dobu.

Vazba mladistvého dle § 47 odstavce 1 ZSM nesmí trvat déle než dva měsíce, v případě zvlášť závažného provinění pak nesmí trvat déle než šest měsíců. Prodloužit dobu trvání vazby lze o další dva, respektive šest měsíců, pokud nebylo možné pro obtížnost věci, nebo v případě jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a v případě, že by byl mladistvý z vazby propuštěn, hrozilo by, že bude zmařeno, nebo podstatně ztěženo dosažení účelu trestního stíhání. Prodloužení lze provést pouze jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem pro mládež i bez ohledu, zdali byla využita maximální možná délka prodloužení vazby⁴⁷. Tím je tedy dáno, že celková možná délka vazby mladistvého může trvat 6 měsíců a v případě spáchání zvlášť závažného provinění 18 měsíců.

V souvislosti s délkou trvání vazby nelze pominout rozpor mezi délkou trvání koluzní vazby podle § 72a odstavec 3 TŘ a speciální úpravou podle § 47 odstavci 1 ZSM. V trestním řádu je stanoveno, že koluzní vazba může trvat nejdéle 3 měsíce, avšak zákon o soudnictví ve věcech mládeže umožňuje, aby v případě zvlášť závažného provinění trvala koluzní vazba až 6 měsíců.

Nahradit vazbu mladistvého lze dle § 49 ZSM, který se odkazuje na § 73 a § 73a TŘ, stejně jako u dospělých. Mladistvý však podle § 50 ZSM může být místo vzetí do vazby umístěn ještě do péče důvěryhodné osoby⁴⁸. V případě uložení opatření nahrazujících vazbu mladistvého jsou orgány činné v trestním řízení povinny podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže spolupracovat s Probační a mediační službou a s příslušným OSPOD.

⁴⁷ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 4. 2005, sp. zn. 63 Tm 3/2005

⁴⁸ Chromý, J. Vazba u mladistvých (nejen) ve světle nové právní úpravy. Časopis pro právní vědu a praxi. 2003, roč. 11, č. 4, s. 340

Vyšetření duševního stavu mladistvého

Dalším důležitým specifickým trestního řízení v případě mladistvých pachatelů je dle § 58 odstavce 1 ZSM vyšetření duševního stavu mladistvého. Toto vyšetření musí provádět dva znalci, přičemž se jeden specializuje na dětskou psychiatrii a druhý na dětskou psychologii, a nemělo by trvat déle, než jeden měsíc, lze to však na podkladě odůvodněné žádosti znalců prodloužit, nejdéle však o jeden další měsíc. Vyšetření duševního stavu mladistvého je pro trestní řízení důležité, jelikož je třeba znát rozumovou a mravní vyspělost mladistvého v době, kdy došlo ke spáchání provinění.

Odklony v trestním řízení

V trestním řízení, které je vedeno proti mladistvému pachateli lze užít zvláštních způsobů řízení, které jsou uvedeny v § 69 odstavci 1 ZSM:

- a) podmíněné odložení podání návrhu na potrestání*
- b) podmíněné zastavení trestního stíhání*
- c) narovnání*
- d) odstoupení od trestního stíhání*

Při zvolení podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání se užíje obecné právní úpravy uvedené v trestním řádu.

Odstoupení od trestního stíhání

V průběhu od zahájení trestního stíhání mladistvého až do rozhodnutí soudu prvního stupně lze využít institut odstoupení od trestního stíhání. K tomuto lze přistoupit, pakliže mladistvý spáchal provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nejvýše tři roky. V přípravném řízení s přihlédnutím k povaze a závažnosti provinění může rozhodnout o odstoupení od trestního stíhání státní zástupce z důvodu chybějícího veřejného zájmu na potrestání mladistvého. Odstoupit od trestního stíhání dále lze, jestliže trestní stíhání není účelné a potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění. Důvodem odstoupení od trestního stíhání je, jestliže mladistvý již úspěšně vykonal vhodný probační program, byla úplně, nebo alespoň částečně nahrazena škoda, kterou způsobil a poškozený s tím

souhlasil, jestliže mladistvý úplně nebo částečně vrátil bezdůvodné obohacení, které bylo proviněním získáno a poškozený s takovým rozsahem vrácení souhlasil, nebo jestliže mladistvému bylo uloženo napomenutí s výstrahou a lze toto rozhodnutí považovat z hlediska účelu řízení za dostatečné⁴⁹.

---

⁴⁹ ŠÁMAL, P. a kol., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komentář [online]. C. H. Beck. 2011 [cit. 2020-07-09]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz>

7 Specifika právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých na Slovensku

Při zacházení s mládeží je možné rozlišit dva modely a to model sociální a justiční. Model sociální se zaměřuje na blaho mládeže a důležitou roli v něm hrají sociální pracovníci a psychologové. V tomto modelu se bere v potaz vliv sociálního prostředí, ve kterém mladistvý žije a vyrůstá. Tento sociální model je využíván zejména v Belgii, Švýcarsku a Polsku.

Justiční model se značí tím, že je možné zasáhnout pouze při porušení trestních norem a nejdůležitější je samotný trestný čin, nikoliv výchovné potřeby. Tento model se užívá v České republice, Německu, Rakousku a na Slovensku. I když jsou dány tyto dva modely, ani jeden se nevyskytuje v žádné zemi samostatně, neboť se navzájem prolínají a doplňují⁵⁰.

I přestože mají státy Evropské Unie mnohdy jiný počátek trestní odpovědnosti, je počátek zletilosti stejný jako v České republice, tedy dovršení osmnáctého roku věku. Výjimkou je Belgie, která stanovuje počátek zletilosti na dovršení dvacátého prvního roku věku a počátek trestní odpovědnosti pak vymezuje na dovršení osmnáctého roku věku⁵¹.

Pro Slovenskou republiku platí, že nemá speciální zákon, který upravuje trestní odpovědnost mladistvých a řízení ve věcech mladistvých a užívá k řešení mladistvých obecné trestněprávní předpisy, to znamená zákon č. 300/2005 Z. Z., trestný zákon (dále jen „trestní zákon“) a zákon č. 301/2005 Z. Z., trestný poriadok (dále jen „trestní řád“).

Podmínky trestní odpovědnosti mladistvých jsou upraveny v trestním zákoně ve čtvrté hlavě. Za mladistvého je považována osoba, která v době spáchání trestného činu dovršila čtrnáctý rok věku a nepřekročila osmnáctý rok věku. Trestní zákon stanovuje i výjimku, která se týká trestného činu pohlavního zneužívání, kde je dolní hranice

⁵⁰ KREJČÍŘÍKOVÁ, K.: Hranice trestní odpovědnosti mladistvých ve vybraných evropských zemích. Státní zastupitelství, 2008, č. 5. Str. 36-37

⁵¹ ŽATECKÁ, E.: Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 117 s. ISBN 978-80-210-7705-8. Str. 117.

stanovena na patnáct let⁵². Trestní odpovědnost mladistvých se rozlišuje na relativní trestní odpovědnost a absolutní trestní odpovědnost. Absolutní trestní odpovědnost se vztahuje k mladistvým, kteří v době spáchání trestného činu dovršili patnáctý rok věku a je u nich splněna podmínka tzv. „podmíněné přičetnosti“, která se odvíjí od úrovně intelektuálního a mravního vývoje. Relativní trestní odpovědnost se váže k mladistvým ve věku od čtrnácti do patnácti let. U relativní trestní odpovědnosti je znalci z oboru psychiatrie a psychologie zkoumána úroveň rozumové a mravní vyspělosti mladistvého⁵³.

Přičetnost je u mladistvých, kteří dovršili čtrnáctého roku věku, avšak nepřekročili patnáctý rok věku, zkoumána obligatorně. Je zjišťován duševní stav mladistvého a případně, jaký měla duševní porucha vliv na jeho rozpoznávací a ovládací schopnosti v době spáchání trestného činu. Podle trestního zákona se bere, že je čin trestný v případě, že se jedná o vyšší než malý stupeň nebezpečnosti pro společnost. Jestliže je tedy závažnost činu malá, nejde o přečin a mladistvému lze místo trestu uložit výchovné prostředky⁵⁴.

Podle trestního zákoníku, lze v trestním řízení uložit mladistvému za spáchání trestného činu trest, ochranná a výchovná opatření. Za zjevný nedostatek lze pokládat skutečnost, že v řízení o přestupcích je stanovena hranice odpovědnosti za přestupek na dovršení patnácti let, přičemž za spáchání trestného činu vzniká trestní odpovědnost od čtrnácti let.

Slovenská republika stejně jako Česká republika v případě ukládání trestů mladistvým osobám, klade důraz na předcházení trestných činů a zdůrazňuje výchovný účel⁵⁵.

---

⁵² LICHÁ VALICOVÁ, V.: Trestnoprávna zodpovednosť mladistvých. 1. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, 151 s. ISBN 978-80-8168-110-3. Str. 26

⁵³ VYSUDIL, F.: Trestnoprávna úprava trestania mladistvých v teoretických súvislostiach restoratívnej justície, Trestnéprávní revue, 2015, č. 11-12. Str. 260.

⁵⁴ LICHÁ VALICOVÁ, V.: Trestnoprávna zodpovednosť mladistvých. 1. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, 151 s. ISBN 978-80-8168-110-3. Str. 27-28

⁵⁵ HULMÁKOVÁ, J.: Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 251 s. ISBN 978-80-7400-450-6. Str. 112

8 Vybrané kazuistiky

Tato část práce se zaměřuje na tři reálné případy, které byly v posledních letech řešeny službou kriminální policie a vyšetřování Krajského ředitelství policie Středočeského kraje. V těchto třech kazuistikách jsou prezentováni pachatelé, kteří se díky svým hendikepům nebo nevhodnému výchovnému prostředí odlišovali od ostatních vrstevníků. Na těchto kazuistikách lze důrazně poukázat na fakt, že ačkoliv se na první pohled zdá, že pachatel, který se skutku dopustil, nebyl rozumově a mravně vyspělý, tak na základě provedených znaleckých zkoumání, jež byla provedena znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a psychologie, bylo zjištěno, že ani jeden z těchto pachatelů netrpěl žádnou duševní poruchou, která by omezovala jeho přičetnost a z psychologického hlediska byl natolik rozumově a mravně vyspělý, že dokázal chápat protiprávnost svého jednání a současně je i ovládat.

KAZUISTIKA 1

Ke skutkovému ději:

Mladistvý F. P. (věk necelých 16 let) v květnu 2017, v odpoledních hodinách, když se nezletilá K. K. (věk 7,5 roku) přišla podívat na kořata, ve sklepě rodinného domu, kde bydlel společně s rodiči, za účelem svého sexuálního uspokojení nezletilou hladil po vlasech a řekl jí, že jí ukáže něco zajímavého a obnažil se od pasu dolů. Po nezletilé požadoval, aby se vysvlékla a ukázala mu své přirození, což ona udělala a dále po ní požadoval, aby mu sahala na penis a ona také tak učinila. Poté před nezletilou masturboval až do vyvrcholení. O dva dny později v odpoledních hodinách ve svém pokoji se nezletilý A. Z. (věk 5,5 roku) dotázal, zda chce vidět jeho penis, svlékl se a po nezletilé také požadoval, aby se svlékla a ukázala mu své přirození, ona si vyhrnula šaty, stáhla kalhotky a přirození mu ukázala. Mladistvý poté nezletilou odvedl do jiné místnosti v domě, obnažil si své přirození a řekl jí, aby mu na něj sáhla, že je mu to velmi příjemné. Toto nezletilá nečinila. Obě dívky se s pachatelem znaly od útlého věku, protože rodiny bydlely v těsném sousedství.

Právní kvalifikace skutku:

Pachatel byl Krajským soudem v Praze pravomocně odsouzen za spáchání provinění znásilnění dle § 185 odst. 1, odst. 2 písmena a), odst. 3 písmena a) TZ k úhrnnému trestnímu opatření odnětí svobody v trvání 12 měsíců podmíněně odloženému na zkušební dobu 18 měsíců a dále mu bylo uloženo ochranné ambulantní sexuologické a psychiatrické léčení.

K osobě pachatele:

Žák 9. třídy základní školy se speciálními vzdělávacími potřebami (v době vyšetřování případu již student obchodní akademie), dlouhodobě v péči psychiatra z důvodu trvalého hendikepu (syndrom Noonanové⁵⁶), užíval psychofarmaka a růstový hormon. Jeho hendikep se projevoval vícečetným zdravotním znevýhodněním a to nízkým vzrůstem, srdeční vadou, slabozrakostí, expresivní poruchou řeči, mentálním defektem spojeným s poruchami chování a školní přizpůsobivosti, úzkostně depresivní poruchou a emoční nestabilitou.

Vzhledem k péči rodiny se mu v průběhu dětství dařilo většinu hendikepů úspěšně překonávat. Dle jeho sdělení nejvíce mu vadil jeho nízký vzrůst a nemocné srdce, rád by sportoval a hrál fotbal, ale mohl vždy jen krátce. Dívky se mu líbily, byl i zamilovaný, ale s žádnou nikdy nechodil. Na prvním stupni základní školy byl šikanovaný, blízké kamarády neměl, jen přes internet. Nekouřil, nepil, nežíval OPL. Rodiče oba ve věku 57 let, vyučení, v dlouhodobé pracovní neschopnosti.

Ze znaleckého posudku:

Posuzovaný byl ve vývojovém období adolescence. Aktuální intelektový výkon v době spáchání provinění dosáhl pásma průměru s projevy emoční lability, úzkostně depresivním prožíváním, s problémy sebehodnocení, sebe devalvace, se zřetelnými problémy v sebepojetí a ve vztazích s lidským okolím. Jeho osobnost se vyvíjela výrazně nevyváženě v závislosti na zdravotním stavu. V emočním a sociálním vývoji

---

⁵⁶Syndrom Noonanové je geneticky podmíněné onemocnění, jehož příčinou jsou genetické mutace vyskytující se v poměru 1:1000/2000 narozených dětí. Typická je nízká postava (trpaslictví), častý je i snížený intelekt v podobě mírné mentální retardace, poruch učení a poruch chování, dalším projevem jsou srdeční vady s nálezem zúžených srdečních chlopní, vady trávicího traktu, snížená krevní srážlivost, u chlapců se vyskytují nesestouplá varlata. Jedná se o vrozené onemocnění, které nelze vyléčit. S různým úspěchem se dají léčit jen jeho příznaky. ŠTEFÁNEK, Jiří: *Medicina, nemoci, studium na 1. LF UK* [online], ©2011 [cit. 2019-03-17]. Dostupné z: <https://www.stefajir.cz/syndrom-noonanove>

byla zjištěna výrazná nezralost až infantilismus. I přes uvedený hendikep bylo zjištěno, že posuzovaný dosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby byl schopen rozpoznat škodlivost svého jednání pro společnost, ale vzhledem k výrazné emoční a sociální nezralosti nebyl zcela schopen své jednání ovládnout. Schopnost mladistvého rozpoznat škodlivost svého jednání pro společnost byla snížena, nikoli měrou forenzně významnou. Schopnost ovládat svoje jednání byla snížena měrou forenzně podstatnou, nebyla však vymizelá a pachatel byl schopen chápat smysl trestního řízení. Čin spáchal motivován sexuální pohnutkou v rámci psychosexuální nezralosti a nebyla zjištěna přítomnost strukturované sexuální deviace. Mladistvý netrpěl duševním onemocněním ve smyslu psychotické poruchy, ale byl zjištěn výrazně nevyvážený vývoj osobnosti a rysy psychosexuální nezralosti a nevyváženosti v závislosti na somatickém stavu a za současné psychiatrické a sexuologické léčby lze očekávat postupné vyzrávání. Prognóza resocializace se, za podmínky ochranného léčení psychiatrického a sexuologického ambulantní formou, jevila jako příznivá.

V případě trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 1, odst. 2 písmena a), odst. 3 písmena a) TZ, by dospělý pachatel nebyl odsouzen podmíněně, ale hrozil by mu trest odnětí svobody v rozmezí od 5 do 12 let. V případě dospělého pachatele je současně velký předpoklad, že trestní řízení by proti němu bylo vedeno vazebně.

KAZUISTIKA 2

Ke skutkovému ději:

Mladistvý D. Š. (věk 17 let) v květnu 2014 v odpoledních hodinách, po předchozím požití alkoholu (vína a piva) v partě nezletilých a mladistvých přátel, v místě svého bydliště, odtáhl poškozenou nezletilou K. L. (věk 14 let) do ložnice rodičů, zamkl dveře, povalil ji na postel a i přes její výslovný nesouhlas a bránění se rukama, jí svlékl kalhoty a kalhotky a zasouval jí prsty do přirození, při kterém jí způsobil zranění ve vaginální oblasti. Po několika minutách se mu poškozená vysmekla a z bytu utekla.

Právní kvalifikace skutku:

Pachatel byl Krajským soudem v Praze odsouzen za spáchání provinění znásilnění dle § 185 odst. 1, odst. 2 písmena a), odst. 3 písmena a) TZ a za provinění ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 a provinění výtržnictví podle §358 odst. 1 TZ, kterými byl uznán vinným a odsouzen k souhrnnému trestu opatření odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců podmíněně odloženému na zkušební dobu v trvání tří roků s dohledem.

K osobě pachatele:

Student 2. ročníku SOU, od dětství byl hyperaktivní a v pubertě se u něho projeví poruchy chování. Několikrát byl hospitalizovaný na psychiatrii pro hyperkinetickou poruchu chování (ADHD)⁵⁷, po propuštění veden v ambulantní psychiatrické péči pro nesocializovanou poruchu chování projevující se časným zahájením sexuálního života, útěky z domova, krádežemi, agresivními projevy a užíváním alkoholu a OPI. Mladistvý byl dlouhodobě medikovaný psychofarmaky. V průběhu trestního řízení svůj čin opakovaně popřel a pod vlivem OPI. se dopustil další trestné činnosti v době vycházky z výchovného zařízení, kam byl umístěn na základě předběžného opatření vydaného soudem z důvodu spáchání citované mravnostní trestné činnosti.

---

⁵⁷ADHD – porucha pozornosti, nesoustředěnost, neschopnost se zaměřit na podstatné věci, dříve nazývána také jako „hyperaktivita“. Spol. CZECH NEWS CENTER, a.s. [online], © 2001 - 2019 Copyright CZECH NEWS CENTER a.s. a dodavatelé obsahu, [cit. 2019-03-17]. Dostupné z: <https://www.mojezdravi.cz/nemoci/adhd-1881.html>

Ze znaleckého posudku:

Mladistvý vykazoval kognitivní a intelektové schopnosti v pásmu širšího populačního průměru. V době spáchání provinění byla jeho osobnost výrazně nezralá z hlediska struktury osobnosti i sociálního vývoje s projevy zvýšené impulzivity a obtíže s kontrolou chování, zejména v emočně vypjatých situacích, omezená schopnost empatie. I přes to, že v době spáchání skutku byl osobností nezralou z hlediska rozumové a mravní vyspělosti byl zcela bez omezení rozpoznat škodlivost svého jednání. Jeho schopnost své jednání ovládat byla v důsledku osobnostních vlastností, impulzivity, nesocializované poruchy chování a ADHD snížena forenzně nepodstatně. Motivem jeho jednání bylo vybití jeho sexuální potřeby. Prognóza dalšího vývoje mladistvého byla nepředvídatelná, nelze vyloučit ani vývoj poruchy osobnosti s disociálními rysy. Resocializace se jevila jako nejistá, zejména pro opakované porušování právních norem i přes umístění v psychiatrickém nebo výchovném zařízení, nedostatečnou sebekritiku a náhled na své jednání, vyšší míru impulzivity a emoční plochosti. Mladistvý mohl rozpoznat škodlivost svého jednání a toto ovládat.

V případě trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 1, odst. 2 písmena a), odst. 3 písmena a) TZ, by dospělý pachatel nebyl odsouzen podmíněně, ale hrozil by mu trest odnětí svobody v rozmezí od 5 do 12 let. Za ublížení na zdraví dle § 146 odst. 1 TZ by dospělému pachateli hrozil trest odnětí svobody až na tři léta.

KAZUISTIKA 3

Ke skutkovému ději:

Mladistvý V. Š. (věk 17 let a 10 měsíců) v říjnu roku 2018 v odpoledních hodinách v chodbě bytového domu v Praze zaútočil bez jakéhokoliv předchozího konfliktu na svého kamaráda mladistvého R. A. s úmyslem jej usmrtit nožem. Mladistvý V. Š. čin předem plánoval a užil k tomuto kuchyňský nůž o délce čepule 72 mm, který si přinesl z domova. Na mladistvého R. A. zaútočil bez varování a snažil se jej opakovaně větší silou bodnout do oblasti hrudníku. V jednom případě nůž pronikl přes speciálně vyrobené oděvní svršky, přičemž poškozenému způsobil drobnou kožní oděrku o velikosti 4 cm nad levou prsní bradavkou. V případě, že by se mladistvému V. Š. podařilo nožem proniknout do těla poškozeného, mohlo by dojít k průniku do dutiny hrudní a k poranění jeho levé plíce, srdce či hrudní srdečnice s následným krvácením vně i do dutiny hrudní. V případě takového poranění by došlo k bezprostřednímu ohrožení života poškozeného, k čemuž nedošlo, neboť poškozený R. A. rukou zachytil nůž a rány odklonil. Z výslechu pachatele, poškozeného a svědků bylo následně zjištěno, že k napadení došlo z důvodu neopětované lásky, kdy jeho kamarádka navázala vztah s poškozeným, který vyznával „polyamorismus“ a udržoval vztahy s více ženami najednou.

Právní kvalifikace skutku:

V. Š. byl odsouzen za provinění pokusu vraždy dle § 140 odst. 2 TZ s odkazem na § 24 odst. 1 písmena j), § 31 odst. 1 a § 33 odst. 1 ZSM k trestnímu opatření odnětí svobody na dobu tří let s podmíněným odkladem na zkušební dobu v trvání tří roků a současně nad ním byl po tuto dobu vysloven dohled. Dále bylo mladistvému podle § 18 odst. 1 písmena g) ZSM uloženo výchovné opatření, které spočívalo v docházení na psychologické poradenství a terapeutický program.

K osobě pachatele:

Téměř osmnácti letý student Středního odborného učiliště, obor kuchař. U pachatele se po rozvodu rodičů projevovalo násilné chování vůči matce, neboť ji fyzicky napadl, tím, že ji povalil na zem a škrtil. Toto jednání bylo řešeno jako

přestupek proti občanskému soužití. Po tomto jednání mladistvý ve svých 15 letech přešel do péče svého otce.

Za znaleckého posudku:

Pachatel byl v době spáchání trestného činu osobou příčetnou, neboť u něj nebyla shledána žádná duševní choroba, postižení intelektu, žádné závažnější organické postižení centrální nervové soustavy. Vývoj mladistvého byl hrubě disharmonický (na bázi dědičnosti a výchovných závad), směřem k polymorfni psychopatii (smíšená porucha osobnosti) s anctičností (bezctností) sklonem k instrumentální (vědomé, promyšlené) agresivitě a nedostatkem morálních zábran. Stálou charakteristikou mladistvého je porucha osobnosti, která však z medicínského hlediska není důvodem ke stanovení ochranného léčení. Trestný čin nebyl spáchán pod vlivem bludů či halucinací. Jeho rozpoznávací i ovládací schopnosti byly v době činu zachovalé. Mladistvý se nacházel vývojově na rozhraní adolescence a časně dospělosti. Osobnost mladistvého byla nezralá, rozvíjející se nestandardně a disharmonicky, suspektní jsou výchovné závady a emoční deprivace v dětství.

Za trestný čin vražda dle § 140 odst. 2 TZ by dospělému pachateli hrozil trest odnětí svobody na 12 až 20 let.

Trestní řízení vedené proti mladistvým má svá specifika, která jsou zmíněna v teoretické části této práce. Studium výše uvedených kazuistik mravnostního a násilného charakteru bylo zjištěno, že ve všech třech případech byli mladistvým ustanoveni obhájci před zahájením trestního stíhání, a to bez ohledu na výši hrozícího trestu, jelikož se jedná jeden z případů nutné obhajoby. Mladistvý pachatel musí mít obhájce vždy a to již od prvních úkonů, které jsou proti němu vedeny. Prvním úkonem vedeným s osobou mladistvou často bývá výslech osoby zadržené podezřelé dle § 76 odst. 3 TŘ. O úkonech, které byly s mladistvými pachateli prováděny, byli vždy vyrozuměni zákonní zástupci, obhájce a OSPOD. V případě dospělého pachatele je o probíhajících úkonech vyrozumíván pouze pachatel a jeho obhájce. V průběhu přípravného řízení probíhá znalecké zkoumání z oboru zdravotnictví odvětví psychiatrie a psychologie jak u mladistvého, tak i u dospělého pachatele k vyšetření duševního stavu pachatele tj. příčetnost, popis jeho osobnosti, motivace ke spáchání činu a možnosti jeho nápravy. U mladistvého pachatele je toto vyšetření prováděno vždy znalcem z oboru dětské psychologie a znalcem z oboru dětské psychiatrie a je rozšířeno

o zkoumání rozumové a mravní vyspělosti. I přes to, že pachatelé ve vybraných kazuistikách měli určité osobnostní nebo zdravotní hendikepy, tak všichni byli v době spáchání skutku příčetní a rozumově a mravně vyspělí, aby byli schopni rozpoznat protiprávnost svého jednání. I přes závažnost spáchaných provinění ani jeden z mladistvých pachatelů nebyl stíhán vazebně, ale na svobodě. V případě násilného činu byla vazba nahrazena dohledem probačního úředníka. Po prostudování výše uvedených kazuistik je zřejmé, že trestní řízení vedené proti mladistvému pachateli je pro orgány činné v trestním řízení daleko náročnější než řízení vedené proti dospělému pachateli.

Závěr

Trestní odpovědnost mladistvých v posledních téměř 100 letech prošla vývojem, což vplývá z různých právních úprav. Současnou právní úpravu představuje zákon č. 218/2003 Sb., O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2004. Jedná se o moderní právní úpravu s prvky restorativní (obnovující) justice, které je zapotřebí při řešení problematiky trestní odpovědnosti mladistvých, včetně uložení vhodných opatření k jejich nápravě za součinnosti dalších osob a orgánů, které mohou na výchovu mladistvého vhodně působit. Tento zákon je speciální úpravou nejen k trestnímu zákoníku, ale i k trestnímu řádu, přičemž umožňuje odlišný přístup k mladistvým oproti pachatelům dospělým. Ze škály možných opatření lze k nápravě pachatele zvolit nejvhodnější.

Trestní odpovědnost mladistvých je stanovena určitými kritérii a to dovršením 15 let věku, přičetností a rozumovou a mravní vyspělostí tzv. relativní odpovědností. Při zkoumání rozumové a mravní vyspělosti mladistvého je nutné každý případ posuzovat individuálně s ohledem na vývoj každého jedince v porovnání s obvyklým vývojem a dosažením rozumové a mravní vyspělosti stejně starých vrstevníků. Míra dosažené rozumové a mravní vyspělosti mladistvého pachatele není určována orgány činnými v trestním řízení, ale odborníky, znalci z oboru zdravotnictví odvětví psychologie a psychiatrie. V případě zjištění, že mladistvý v době spáchání provinění nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby byl schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání nebo své jednání ovládat, není za takový čin trestně odpovědný. Na dosažení určitého stupně rozumové a mravní vyspělosti má vliv zejména osobnost jedince, tj. jakými geny byl vybaven, rodinné prostředí, škola, vrstevníci, atmosféra a stav společnosti a přejímání negativních norem chování.

V bakalářské práci popsala autorka problematiku trestní odpovědnosti mladistvých. V první kapitole představila kriminogenní faktory, které ovlivňují delikventní chování mladistvých. V druhé kapitole nastínila vývoj právní úpravy v ČR. V kapitole třetí charakterizovala hlavní zásady, jimiž je ovládáno trestní řízení proti mladistvým. Čtvrtou kapitolu věnovala autorka samotné trestní odpovědnosti mladistvých a vymezení základního pojmosloví. Pátá kapitola je zaměřena na specifika,

kterými se odlišuje trestní řízení proti mladistvým oproti dospělým pachatelům. Šestá kapitola je věnována některým aspektům, jimiž se právní úprava na Slovensku týkající se trestní odpovědnosti mladistvých liší od korespondující české právní úpravy.

V praktické části bakalářské práce autorka na vybraných kazuistikách, demonstrovala rozdíly trestního řízení proti mladistvému pachateli, s přihlédnutím k jeho rozumové a mravní vyspělosti.

Autorka práce se domnívá, že byly naplněny cíle práce, které byly stanoveny v projektu a zadání bakalářské práce. Především byl zpracován přehled nejvýznamnějších kriminogenních faktorů působících na delikventní chování mladistvých. Dále byl zpracován nástin legislativního vývoje právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých, byly charakterizovány hlavní zásady ovládající současnou právní úpravu a byl proveden výklad základního souvisejícího pojmosloví.

Na uvedených kazuistikách pak byla demonstrována vybraná specifika trestní odpovědnosti mladistvých, přičemž byl kladen důraz zejména na požadavek odpovídající míry rozumové a mravní vyspělosti u takových osob.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. FIRSTOVÁ, J.: *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, ISBN 978-80-7380-521-0.
2. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol., *Základy kriminologie a trestní politiky*, Praha: C. H. Beck, 2005, ISBN 80-7179-813-4.
3. MAREŠOVÁ A. a kol., *Analýza trendů kriminality v roce 2014*, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, ISBN 978-80-7338-150-9.
4. VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*, Praha- Friebund, 1991-1992, ISBN 80-85638-00-2.
5. VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v Českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, ISBN 80-210-4056-4.
6. MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. Praha: Leges, 2010, s.640, ISBN 978-80-87212-39-4.
7. ZEZULOVÁ, J.: *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: PF MU v Brně, 1997,ISBN 80-210-1643-4, 250 s.
8. ZOUBKOVÁ, I. : *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, ISBN 978-80-7380-312-4.
9. ŠÁMAL P. a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*, Praha, C.H.Beck, 2009, s 300, ISBN 978-80-7400-109-3.
10. KAVĚNA Martin. *Psychická a sociální zralost dětí s ohledem na stanovení věkové hranice trestní odpovědnosti*. Praha: Parlamentní institut, Poslancká sněmovna Parlamentu České republiky, 2005.

11. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]. 2., aktualiz. vydání. Praha: Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-x
12. KONRÁD, Z., PORADA, V. Metodika vyšetřování vybraných druhů trestných činů. 1. vydání. Praha: Armex, 1996. 119 s, ISBN 80-238-0115-5.
13. VICHLENDÁ, M., KRČEK, I. Kriminologie. Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku, 2011. 219 s.
14. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. 4. vydání. Praha: Portál 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8
15. ŘEHOŘ, J. Základy kriminologie: doplňkové texty pro posluchače kombinované formy studia studijního programu Ochrana obyvatelstva. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. 41 s.
16. OSMANČÍK, O. ŠVANCAR, Z. Kriminalita mládeže: studie o mladistvých delikventech. Praha: SEVT, 1968. 211 s.
17. ŠÁMAL, Pavel a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2011, 992 s. ISBN 978-80-7400-350-9.
18. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, 816 s. ISBN 978-80-87212-92-9.
19. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. ISBN 978-80-7502-044-4.

20. KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 968 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
21. KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3.
22. ŽATECKÁ, E., IIRUŠÁKOVÁ, M.: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 312 s. ISBN 978- 80-7478-848-2.
23. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, 1216 s.
24. ZEZULOVÁ, Jana. *Řízení v trestních věcech mladistvých ve znění zákona č. 218/2003 Sb. Státní zastupitelství*, 2003, roč. 1, č. 4.
25. ŽATECKÁ, E.: *Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva*. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 117 s. ISBN 978-80-210-7705-8.
26. LICHÁ VALICOVÁ, V.: *Trestnoprávní zodpovědnost mladistvých*. 1. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, 151 s. ISBN 978-80-8168-110- 3.
27. HULMÁKOVÁ, J.: *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 251 s. ISBN 978-80-7400-450-6

Elektronické zdroje

1. ŠÁMAI, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komentář* [online]. C. H. Beck. 2011 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>
2. *Policie České republiky, statistiky kriminality spáchané na území České republiky za určitá období*, dostupné na: <https://policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

3. EPRAVO.CZ, a.s., www.epravo.cz, [online], Ministerstvo spravedlnosti, 05.02.2003, [cit. 28.03.2020], dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/vladni-navrh-zakona-o-odpovednosti-mladeze-za-protipravni-ciny-a-o-soudnictvi-ve-vecech-mladeze-a-o-zmenc-nekterych-zakonu-duvodova-zprava-20827.html>.

Legislativní dokumenty

1. **ČESKO**, Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).
2. **ČESKO**, Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
3. **ČESKO**, Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád
4. **ČESKO**, Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
5. **SLOVENSKO**, Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon
6. **SLOVENSKO**, Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok

Ostatní zdroje

1. Důvodová zpráva Parlamentu České republiky, [online], 24.05.2016, , [cit. 28.03.2020], dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=126789.
2. ZEZULOVÁ, J., Řízení v trestních věcech mladistvých ve znění zákona č. 218/2003 Sb., Státní zastupitelství, 2003, č. 4.
3. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 4. 2005, sp. zn. 63 Tm 3/2005.
4. KREJČÍŘÍKOVÁ, Kateřina. Hranice trestní odpovědnosti mladistvých ve vybraných evropských zemích. *Státní zastupitelství*, 2008, roč. 6, č. 5, s. 36 – 45.
5. GJURICOVÁ, Jitka, ŽÁRSKÝ, Martin. Vývoj kriminality v České republice se zvláštním zřetelem na kriminalitu dětí a mládeže. *Kriminalistika*. 1999, roč. 32, č. 1, s. 3 – 26, ISSN: 1210-9150.
6. JELÍNEK, Jiří. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). *Bulletin advokacie*, 2003, č. 11-12, ISSN 1210-6348.
7. JELÍNEK, Jiří. K trestní odpovědnosti mladistvých. *Kriminalistika*, 2005, roč. 38, č. 2, s. 128-129.
8. KOVÁŘOVÁ, D. Trestní opatření ukládaná mladistvým. *Právo a rodina*. 2006, roč. 8, č. 6, s. 1 – 5. ISSN 1212-866X.
9. CHROMÝ, J. Vazba u mladistvých (nejen) ve světle nové právní úpravy. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, roč.11, č. 4., dostupné z: <http://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7906>, ISSN: 1805-2789.
10. VYSUDIL, F.: Trestnoprávna úprava trestania mladistvých v teoretických súvislostiach restoratívnej justície, *Trestněprávní revue*, 2015, č. 11-12. ISSN 1213-5313.
11. ŠÁMAL, Pavel. K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 2, s. 47

Seznam tabulek a grafů

1. Obr. č. 1 - Celková trestná činnost spáchaná mladistvými v letech 2010-2018, zdroj dat: ETR, zpracováno autorem
2. Obr. č. 2 - Podíl jednotlivých druhů obecné kriminality spáchané mladistvými v letech 2010 - 2018, zdroj dat: ETR, zpracováno autorem

Seznam zkratk

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

TŘ – Trestní řád

TZ – Trestní zákoník

ZSM – Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

LZPS – Listina základních práv a svobod

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

Přílohy

Příloha č. 1 – souhlas s nahlédnutím do spisového materiálu Služby kriminální policie a vyšetřování STČ Kraje